

Alaikäiset amatööriurheilijat ja lajiliittojen seurasiirtosääntely

Vapaata siirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen tarkastelu lapsen oikeuksien näkökulmasta

Moderni urheilu-oikeus
Pro gradu -tutkielma

Laatija:
Juuli Leppänen

15.12.2025

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Moderni urheiluoikeus

Tekijä: Juuli Leppänen

Otsikko: Alaikäiset amatöörurheilijat ja lajiliittojen seurasiirtosääntely: Vapaata siirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen tarkastelu lapsen oikeuksien näkökulmasta

Ohjaaja: Antti Aine

Sivumäärä: 66 sivua

Päivämäärä: 15.12.2025

Useiden lajiliittojen kilpailusäännöissä on asetettu alaikäisiä amatöörurheilijoita koskevia rajoituksia seuran vaihtamiselle kesken kilpailukauden. Seurasiirrot ovat yksi eniten erimielisyyksiä aiheuttavista tilanteista lasten ja nuorten joukkueurheilussa. Siirtorajoitukset ovat viime vuosina herättäneet myös julkista keskustelua. Vapaata siirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen oikeudellista hyväksyttävyyttä on kyseenalaistettu ja seurasiirtoja koskevia erimielisyyksiä on päätynt suhteellisen paljon myös urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaistavaksi. Kysymys siitä, miltä voimassa olevat lajiliittojen seurasiirtorajoitukset vaikuttavat suhteessa lapsen oikeuksiin, on ajankohtainen, kun huomioidaan yleisesti lapsen oikeuksien korostunut merkitys yhteiskunnassa, sekä se, että urheilussa on kyse lasten kannalta merkittävästä toimintaympäristöstä.

Keskeisenä tutkimusmetodina käytetään ongelmakeskeistä lainoppia ja tutkielmassa systematisoidaan tarkastelussa huomioon otettavaa sääntelyä ja oikeuslähteiden keskinäisiä vaikutussuhteita suhteessa käsillä olevaan ongelmaan. Tutkielmassa tarkastellaan erityisesti sitä, miten lajiliittojen seurasiirtosääntely vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen, ja missä määrin seurasiirtorajoitukset ovat alaikäisten harrasturheilijoiden osalta oikeudellisesti perusteltavissa.

Tarkastelussa havaitaan, että laajat lähes koko kilpailukauden kestävät siirtorajoitukset ovat lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallisia. Tiukat siirtorajoitukset palvelevat ensisijaisesti seurojen hallinnollisia ja kilpailullisia tavoitteita, eivätkä riittävästi kunnioita alaikäisten amatöörurheilijoiden vapaata harrastusoikeutta. Siirtosääntelyn tulisi olla joustavaa ja lapsilähtöistä eivätkä kilpailulliset tai seurojen väliset jännitteet lähtökohtaisesti saa mennä lapsen oikeuksien edelle missään tilanteessa. Hyväksyttäväksi katsottavilta siirtorajoituksilta voidaan kootusti edellyttää sitä, että rajoitukset liittyvät erottamattomasti kilpailutoiminnan asianmukaiseen järjestämiseen, rajoitukset ovat rajattuja, oikeasuhtaisia ja välttämättömiä niille asetettuihin tavoitteisiin nähden, eivätkä ne perusteettomasti tai kohtuuttomasti rajoita lasten vapaata harrastusoikeutta.

Huoli siitä, että lapsen oikeuksia ja niiden merkitystä ei tunnisteta urheilussa riittävästi, ei seurasiirtosääntelyn ja niitä koskevan urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuiden valossa ole täysin turha, mutta positiivista kehitystä voidaan odottaa, kun ongelmia on alettu tunnistaa ja nostaa esiin. Tutkielma nostaa esille velvollisuuden lapsen oikeuksien huomioimiseen myös urheilutoiminnassa ja kiinnittää huomiota siihen, että lapsen oikeuksien turvaaminen on kaikkien lasten ja nuorten urheilutoimintaan ja sen sääntelyyn osallistuvien aikuisten yhteinen vastuu ja velvollisuuden ohella ennen kaikkea keskeinen arvovalinta.

Avainsanat: urheiluoikeus, lapsioikeus, perusoikeudet, lapsen etu, seurasiirrot

Sisällysluettelo

Lähteet.....	V
1 Johdanto.....	1
1.1 Aluksi.....	1
1.2 Aiheen rajaus, metodi ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Keskeiset aineistot ja työn rakenne.....	4
2 Oikeudellinen viitekehys	6
2.1 Urheilutoiminnan sääntely yleisesti.....	6
2.1.1 Lainsäädäntö urheilussa.....	6
2.1.2 Urheilun itsesääntely ja autonomia.....	8
2.1.3 Urheiluoikeuden yleiset opit.....	10
2.2 Yksilön itsemääräämisoikeus ja toimintavapauden suoja	11
2.2.1 Perusoikeudet urheilussa	11
2.2.2 Toimintavapauden suoja ja sen rajoittaminen urheilussa.....	12
2.3 Lapsen oikeudellinen asema ja lapsioikeuden oikeuslähteet.....	15
2.4 Lapsen oikeuksien yleissopimus ja lapsioikeuden keskeiset periaatteet.....	16
2.4.1 Lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS).....	16
2.4.2 Lapsen etu ja lapsen edun ensisijaisuus	18
2.4.3 Lapsen oikeus osallisuuteen	21
2.4.4 Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun	23
2.4.5 Lapsen oikeus suojeluun	25
2.4.6 Lapsen oikeus harrastaa vapaasti.....	25
2.5 Yhteenveto.....	27
3 Lajiliittojen seurasiirtosääntely	29
3.1 Junioriurheilijoiden seurasiirtorajoitukset yleisesti	29
3.1.1 Yleistä	29
3.1.2 Pelaajan edustusoikeus ja sen merkitys.....	29
3.1.3 Vapaata siirto-oikeutta rajoittavat säännöt lasten harrasteurheilussa ja niiden urheilullinen perustelu.....	31
3.1.4 Siirtorajoitusten oikeudellinen perustelu	35
3.1.5 Siirtorajoitukseen sitoutuminen	36
3.2 Esimerkkinä Suomen Jääkiekkoliiton (SJL) siirto-oikeutta rajoittavat säännöt	

4	Urheilun oikeusturvalautakunta ja lapsen oikeudet seurasiirtoja koskevassa ratkaisukäytännössä	43
4.1	Urheilun oikeusturvalautakunta, sen toimivalta ja ratkaisuiden sitovuus	43
4.1.1	Urheilun oikeusturvalautakunta	43
4.1.2	Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja sen rajat	44
4.1.3	Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuiden merkitys ja sitovuus käytännössä	48
4.2	Lapsen oikeuksien huomioiminen oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevassa ratkaisukäytännössä	50
4.2.1	Yleistä alaikäisten seurasiirtoja koskevista ratkaisuista ja niiden merkityksestä oikeudellisessa tarkastelussa	50
4.2.2	UOL 9/2015	51
4.2.3	UOL 2/2021	53
4.2.4	UOL 3/2021	56
4.2.5	UOL 3/2022	58
4.3	Yhteenveto.....	62
5	Yhteenveto.....	64

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten tulkinnasta. Tutkimus lainopillisen perustelun rationaalisuudesta ja hyväksyttävyydestä. Juridica. Helsinki 1982

Aine, Antti: Urheiluoikeuden kantavat periaatteet. Jursiprudentia XLIV:2011, s.1–60.

Aine, Antti: Urheilu ja toimivat markkinat. Edita Publishing Oy Helsinki 2016.

Aine, Antti: Urheiluoikeuden lähtökohtia ja kehityssuuntia. Urheilu ja oikeus 2020, s.14–24.

Aine, Antti: Urheiluoikeuden kantavat periaatteet ja oikeuskäytännön kehitys. Urheilu ja oikeus 2023, s.38–54.

Aine, Antti, Muhonen, Jatta, Toivonen, Virve: Children's right to play sports in a safe and healthy environment. The International Sports Law Journal 22/2022, s.93–104.

Aine, Antti, Toivonen, Virve: Alaikäisten urheilijoiden väkivaltakokemukset ja niihin puuttuminen. Lakimies 3–4/2024, s.437–460.

Ek, Pia, Kokko, Essi: Minors in National Sports Disciplinary Procedures. Urheilu ja oikeus 2022, s. 38–50.

Hakalehto, Suvianna: Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent, Helsinki 2018

Hakalehto-Wainio, Suvianna: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. Defensor Legis N:o 4/2011, s. 510–525.

Halila, Heikki: Mihin urheilutoiminnassa tarvitaan lainsäädäntöä? Defensor Legis N:o 5/2002, s.813–828.

Halila, Heikki: Oikeudellistuva urheilu. Talentum Helsinki 2006.

Halila, Heikki, Norros, Olli: Urheiluoikeus. Alma Talent, Helsinki 2017.

Huhtamäki, Matti J: Suomen Jääkiekkoliitto ry:n amatööripelaajille asettamien seurasiirtoja koskevien rajoitusten lainmukaisuuden arviointi. Urheilu ja oikeus 2021, s. 93–129.

Muukkonen, Matti: Yhdistymisvapauden alkuperä ja sisältö. Oikeus 4/2010, s.396–417.

Nieminen, Liisa: Lasten perus- ja ihmisoikeussuojan ajankohtaisia ongelmia. Lakimies 4/2004, s. 591–621.

Ojala, Timo: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja kurinpidon peruskysymyksiä. Urheilu ja oikeus 2015, s.164–208.

Ojala, Timo: Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisujen sitovuudesta. Urheilu ja oikeus 2017, s.190–198.

Rauste, Olli: Lasten ja nuorten urheilun oikeussäännöt. Tietosanoma Oy, Helsinki 2017.

Räty, Tapio: Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 5.uudistettu painos, Edita, Helsinki 2023

Saastamoinen, Kati: Lapsen suojelu: Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä: Käsikirja arjen toimintaan. Edita Publishing Oy, Helsinki 2016.

Sajama, Seppo, Argumentaatio oikeustieteellisessä tutkimuksessa, sivut 24–46 teoksessa Tarmo Miettinen (toim.), Oikeustieteellinen opinnäyte – Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy 2016.

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Alma Talent Oy, 2001.

Virtanen, Niklas: Urheilija, oikeus ja turva – perusoikeuksien vaikutuksesta urheiluun ja urheilun kurinpitoon. Urheilu ja oikeus 2021, s. 206–262.

Välimäki, Pertti: Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta ja sen jäsenten asemasta. Urheilu ja oikeus 2011, s.211–253.

Zilliacus, Henrik: Mikä on urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja vastaako se lautakunnan tarkoitusta? Urheilu ja oikeus 2016, s.168–223.

Zilliacus, Henrik: Lajiliittojen valta ja vallankäytön rajat urheilutoiminnan sääntelyssä. Urheilu ja oikeus 2018, s. 264–285.

Virallislähteet

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (20.11.1989, SopS 59–60/1991)

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 5. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleiset täytäntöönpanotoimenpiteet (4 artikla, 42 artikla ja 44 artiklan 6 kohta). 2003. (CRC/CG/2003/5)

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 14. Lapsen oikeus saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla 1 kohta). 2013 (CRC/C/GC/14)

YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti No. 17. lapsen oikeudesta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään ja taiteisiin (31 artikla). 2013. (CRC/C/GC/17)

Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta HE 309/1993 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 252/2006 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle liikuntalaiksi HE 190/2014 vp.

Muut lähteet

Ihmisoikeusliitto: Urheilussa on turvattava lapsen oikeudet. 7.6.2022. Saatavilla: <https://ihmisoikeusliitto.fi/urheilussa-on-turvattava-lapsen-oikeudet> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Japan Committee for UNICEF, Children's Rights in Sport Principles. Saatavilla: <https://childinsport.jp/en/> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa, LIITU-tutkimuksen tuloksia 2024, toim. Kokko, Sami, Hämylä, Leena. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2025:1 Saatavilla: <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2025/05/LIITU-2024-raportti.pdf> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Paasi, Jussi: Jääkiekkoliitto polkee lasten ja nuorten perusoikeuksia ja kiusaa heitä, sanoo asianajaja – ”14-vuotias lajia rakastava poika ei ymmärrä”, Yle 16.2.2023. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20017948> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Palloliitto/Jalkapallon kilpailumääräykset 2025. Saatavilla: <https://www-assets.palloliitto.fi/62562/1738151999-jalkapallon-kilpailumaaraykset-2025.pdf> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Jääkiekkoliitto kilpailusäännöt 2025–2026. Saatavilla:

<https://www.dropbox.com/scl/fi/6rksi6h1u0x2q41ca6eds/kilpailus-nn-t-2025-2026.pdf?rlkey=7k94ny0wnlmx0zswym4hzsh80&e=1&st=te508qx2&dl=0> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Jääkiekkoliitto 10.6.2023 hyväksytyt toimintasäännöt. Saatavilla:

https://www.dropbox.com/scl/fi/0kls7eyqkdhe1b02t7mat/SJL_toimintas-nn-t_07_2023.pdf?rlkey=vd2ic3prc24ku9foub7q5x42z&e=1&dl=0 (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Salibandyliitto kilpailusäännöt 1.6.2025-31.5.2026. Saatavilla:

<https://salibandy.fi/fi/info/saannot/kilpailusaannot/> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Salibandyliitto 25.11.2023 hyväksytyt toimintasäännöt. Saatavilla:

<https://salibandy.fi/fi/info/saannot/toimintasaannot/> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen Olympiakomitea ry. Urheillaan ihmisiksi vastuullisuus liikunta- ja urheiluyhteisössä – Urheilun vastuullisuusohjelma 2024. Saatavilla:

https://olympiakomitea.kuvat.fi/kuvat/Materiaalipankki/Tietoa+meist%C3%A4/Vastuullisuus/Urheiluyhteison_vastuullisuusohjelma_pdf.pdf (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suomen YK-liitto: Lasten oikeudet. Saatavilla: [https://www.ykliitto.fi/yk-](https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet)

[teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet](https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet) (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta - Kannanotto urheilun eettisten asioiden hoitamisen selkeyttämisestä ja tehostamisesta 2020. Saatavilla:

<https://okm.fi/documents/1410845/3547387/UEAN+kannanotto+eettisist%c3%a4+asioista+2020.pdf/4cb3e44e-d464-5076-f149-0b785df158bf?t=1606910086151> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suvinen, Teemu: 16-vuotias kiekkojuniori sai tylyn viestin helsinkiläiseltä seuralta – isä

pöyristyi: ”Tämä on katastrofaalista”, IS 12.9.2023. Saatavilla: <https://www.is.fi/jaakiekko/art-2000009838612.html> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Suvinen, Teemu: Vanhempien kukkarosta vaadittiin 2 000 euron kiristysrahaa – Suomen jääkiekkoa riepoo kyseenalainen ilmiö, IS 18.9.2023. Saatavilla:

<https://www.is.fi/jaakiekko/art-2000009856920.html> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt. Saatavilla:

<https://www.oikeusturvalautakunta.fi/saannot/> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Älä riko urheilua -podcast jakso 1: Vaaditaanko lapsilta urheilussa liikaa? Tekstiversio luettavissa: <https://alarikourheilua.fi/vaaditaanko-lapsilta-urheilussa-liikaa/> (saatavuus tarkistettu 8.12.2025)

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut

UOL 1/2004

UOL 9/2015

UOL 41/2015

UOL 27/2016

UOL 28/2016

UOL 7/2017

UOL 6/2019

UOL 2/2020

UOL 25/2020

UOL 2/2021

UOL 3/2021

UOL 3/2022

UOL 11/2023

1 Johdanto

1.1 Aluksi

Oikeus ja oikeudet eivät perinteisesti ole olleet sen enempää urheiluun kuin lapsiinakaan yhdistettyjä käsitteitä.¹ Viimeisen parin kymmenen vuoden aikana urheilu on kuitenkin oikeudellistunut ja samaan aikaan myös lasten oikeudet ovat nousseet jatkuvasti enenevässä määrin esille yhteiskunnallisessa keskustelussa. Lasten oikeuksien toteutumista on tutkittu monella sektorilla kuten varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa, sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä hallinto- ja rikosprosesseissa, mutta urheilun toimintaympäristö vaikuttaa lapsia koskevassa oikeustieteellisessä tarkastelussa jääneen vähemmälle huomiolle.

Lähes puolet eli 49 % 9–15-vuotiaista lapsista ja nuorista harrastaa säännöllisesti urheilua jossakin urheiluseurassa, minkä lisäksi 11 % samanikäisistä lapsista tai nuorista osallistuu silloin tällöin urheilutoimintaan seuroissa.² Voidaan siis todeta, että urheiluharrastuksilla on merkittävä rooli monen lapsen ja nuoren elämässä. Urheilu ei ole pelkästään vapaa-ajan toimintaa vaan kyse on lasten ja nuorten kannalta merkittävästä toimintaympäristöstä, jossa lapset ja nuoret kasvavat, kehittyvät ja rakentavat omaa identiteettiään. Harrastusten parissa kerätyt kokemukset vaikuttavat kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä hyvässä että pahassa, minkä vuoksi on erityisen tärkeää, että lasten oikeudet tunnistetaan ja turvataan myös urheilutoiminnassa.

Esimerkiksi Ihmisoikeusliitto on ilmaissut huolensa siitä, että lasten oikeuksia ei tunnisteta tai huomioida urheilussa riittävästi ja peräänkuuluttanut lasten oikeuksien nykyistä parempaa valvontaa urheilutoiminnassa sekä nostanut esille aiheeseen liittyvän tutkimustarpeen.³ Keskustelu lasten oikeuksista ja oikeuksien suojelemisesta urheilussa on pikkuhiljaa alkanut saada enemmän merkitystä, kun on alettu tunnistaa, että urheilutoimintaan liittyy lasten näkökulmasta myös vahingollista toimintaa.⁴ On tunnistettu, että lapsen oikeudet ja niiden suojeleminen on ensiarvoisen tärkeää turvata nimenomaan ruohojuuritasolla siellä, missä lapset

¹ Aine-Muhonen-Toivonen 2022, s.94

² LIITU 2024 s.85

³ Ihmisoikeusliitto 2022

⁴ Aine-Muhonen-Toivonen 2022, s.95

viettävät aikaansa ja oikeudenloukkauksia tapahtuu. Urheilun toimijoilla on käytännössä mahdollisuus sekä merkittävästi edistää että haitata lapsen oikeuksien toteutumista.⁵

Tähän mennessä aihetta koskevassa tutkimuksessa huomio on keskittynyt pitkälti lasten ja nuorten kohtaamaan väkivaltaan, seksuaaliseen häirintään, kiusaamiskokemuksiin ja muuhun epäasialliseen kohteluun urheiluharrastuksissa.⁶ Alaikäisiin urheilijoihin ja heidän asemaansa urheilussa on kuitenkin havaittu liittyvän myös laajempi kirjo oikeudellisia ongelmia.

Voidaan pohtia esimerkiksi sitä, miten urheilun säännöt sitovat alaikäisiä urheilijoita, miten alaikäisten urheilijoiden puolesta voidaan käyttää urheiluseurassa puhevaltaa tai kenellä on oikeus tehdä alaikäisiä koskevia sopimuksia. Urheilun sisäisessä sääntelyjärjestelmässä on myös haviteltu erillisiä alaikäisiä koskevia sääntöjä erityisesti joukkueurheilua koskevissa seurasiirroissa.⁷ Kaikkien näiden kysymysten oikeudellisessa tarkastelussa on huomioitava myös lapsen oikeudet. Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on tarkastella lapsen oikeuksien näkökulmasta alaikäisiä amatööriurheilijoita koskevaa seurasiirtosääntelyä vapaata seurasiirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen osalta.

Useiden lajiliittojen kilpailusäännöissä on asetettu erilaisia rajoituksia seuran vaihtamiselle kesken kilpailukauden, mistä on seurannut se, että *seurasiirrot* eli lapsen tai nuoren siirtyminen urheiluseurasta toiseen ovat yksi eniten erimielisyyksiä aiheuttavista tilanteista lasten ja nuorten joukkueurheilussa. Erimielisyyksiä syntyy erityisen helposti silloin, jos lapsi tai nuori ja hänen huoltajansa eivät ole rajoitusten sisällöstä riittävän tietoisia.⁸ Erimielisyydet eivät kuitenkaan rajoitu siihen, että sääntöjen sisällöstä ei oltaisi riittävän tietoisia vaan erimielisiä voidaan olla myös rajoitusten sisällöstä ja niiden oikeudellisesta hyväksyttävyydestä. Alaikäisiä amatööriurheilijoita koskeva seurasiirtosääntely onkin viime vuosina herättänyt julkista keskustelua. Junioripelaaajia koskevat seurasiirtoriidat ovat olleet toistuvasti otsikoissa, ja seurasiirtoja koskevia erimielisyyksiä on päätynyt suhteellisen paljon myös urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaistavaksi.⁹ Seurasiirtorajoituksia on

⁵ Aine-Muhonen-Toivonen 2022, s.96

⁶ ks.esim. LIITU 2024 s.97 & Aine-Muhonen-Toivonen 2022, s.94

⁷ Halila 2006, s.58

⁸ Rauste 2017, s.177

⁹ ks. esim. Yle 16.2.2023, IS 12.9.2023 & IS 18.9.2023

aiemmin voimakkaasti kritisoinut esimerkiksi asianajaja Matti Huhtamäki, joka on laajasti kyseenalaistanut rajoitusten lainmukaisuutta.¹⁰

On katsottu, että pelaajan siirtyminen seurasta toiseen on joukkueurheilussa yksi hankalimmista ja monitahoisimmista kysymyksistä.¹¹ Kokonaisuutena seurasiirtorajoitusten oikeudellisen arviointi on moniulotteinen tehtävä. Rajoituksilla on osaltaan niin yhdistys-, velvoite-, kuluttajansuoja-, kilpailu- kuin perusoikeudellisiakin ulottuvuuksia.¹² Kun kyse on alaikäisistä harrasteurheilijoista, perusoikeudelliseen tarkasteluun kytkeytyy väistämättä myös lapsioikeudellinen näkökulma, joka tulee ottaa huomioon aina, kun kyse on alaikäisiä koskevista sääntely- tai muista ratkaisuksista. Kysymys nimenomaisesti siitä, miltä voimassa olevat lajiliittojen seurasiirtorajoitukset vaikuttavat suhteessa lapsille turvattuihin oikeuksiin, on nähdäkseni ajankohtainen, kun huomioidaan yleisesti lapsen oikeuksien korostunut merkitys yhteiskunnassa, sekä se, että urheilussa on kyse lasten kannalta varsin merkittävästä toimintaympäristöstä.

1.2 Aiheen rajaus, metodi ja tutkimuskysymykset

Vapaata siirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen tarkoituksena on katsottu olevan muun muassa seurojen toimintaedellytysten turvaaminen sekä kilpailullisen tasapainon ylläpitäminen.¹³ Kuitenkin, kun kyse on alaikäisistä harrasteurheilijoista, oikeudellisessa tarkastelussa seurasiirtosääntelyyn liittyy myös erityisiä kysymyksiä, jotka koskevat lasten perus- ja ihmisoikeuksia. Keskityn tutkielmassani tarkastelemaan alaikäisten amatööriurheilijoiden Suomen sisäisiä seurasiirtoja koskevia rajoituksia lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Tutkielmassa sovelletaan lainopillista eli oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää. Tarkemmin määriteltynä kyse on ongelmakeskeisestä lainopista. Perinteisesti lainoppi ymmärretään voimassa olevien oikeussäännösten systematisoinniksi ja tulkinnaksi, kun taas ongelmakeskeisessä lainopissa pyrkimyksenä on jonkin yhteiskunnallisesti määräytyneen

¹⁰ ks. tarkemmin Huhtamäki 2021. Huhtamäki kohdistaa artikkelissa kritiikkiä nimenomaisesti Suomen Jääkiekkoliiton amatööripelaajia koskeviin siirtorajoituksiin, mutta ongelmat ovat yleistettävissä myös muiden liittojen vastaaviin sääntöihin.

¹¹ Halilla-Norros 2017, s.202

¹² Huhtamäki 2021, s.103

¹³ ks. esim. Rauste 2017, s.183

ongelmakokonaisuuden sääntelyn selvittäminen ja kokonaiskuvan luominen tarkasteltavasta aiheesta.¹⁴ Yleisesti urheiluun liittyvissä oikeuskysymyksissä tulkintakannanottoihin voidaan katsoa liittyvän enemmän epävarmuustekijöitä kuin perinteisten oikeuskysymysten piirissä, minkä vuoksi erilaisten käytännön ongelmien tunnistaminen ja niihin liittyvien sääntelykokonaisuuksien hahmottaminen voidaan nähdä erityisen merkityksellisenä urheilu oikeudessa. Tästä syystä on katsottu, että usein urheiluun liittyviä oikeuskysymyksiä onkin aiheellista lähestyä ongelmakeskeisesti tarkastelemalla normistojen leikkauspisteitä ja sääntelyn merkitystä konkreettisissa tilanteissa.¹⁵

Tutkielman tarkoituksena on selvittää sitä, miten lajiliittojen alaikäisiä harrasteurheilijoita koskeva seurasiirtosääntely Suomessa suhteutuu kokonaisuudessaan lapsen oikeuksiin. Tutkielman tarkoituksena on osaltaan myös systematisoida¹⁶ tarkastelussa huomioon otettavaa sääntelyä, koska tarkastelussa on samanaikaisesti otettava huomioon useampia oikeuslähteitä, ja selvittää niiden soveltumista sekä keskinäisiä vaikutussuhteita suhteessa käsillä olevaan ongelmaan. Tarkastelu kohdistuu erityisesti siihen, miten lajiliittojen seurasiirtosääntely vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen, ja missä määrin seurasiirtorajoitukset ovat alaikäisten harrasteurheilijoiden osalta oikeudellisesti perusteltavissa. Keskeisenä tarkoituksena on hahmottaa nykyisen sääntelyn ja lapsen oikeuksien välillä olevia oikeudellisia jännitteitä, sekä arvioida sitä, voidaanko sääntelyn katsoa riittävällä tavalla huomioivan lapsen oikeuksia. Lisäksi tarkastelen sitä, miten lapsen oikeuksia on huomioitu urheilun oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevissa ratkaisuisissa ja miten nykyistä seurasiirtosääntelyä olisi mahdollisesti syytä kehittää.

1.3 Keskeiset aineistot ja työn rakenne

Tutkielmassa keskeisenä aineistona on ovat voimassa olevat lapsioikeudelliset normit, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja perusoikeusnormit, jotka yhdessä urheilu oikeudellisten näkökohtien ja periaatteiden kanssa muodostavat urheilun sisäisen sääntelyn arvioinnin oikeudellisen viitekehyksen. Koska aiempaa aihepesifiä tutkimusta ei juurikaan ole saatavilla, aineistona hyödynnetään pitkälti yleistä lapsi- ja urheilu oikeudellista

¹⁴ Aarnio 1982, s.62

¹⁵ Halila 2006, s.3

¹⁶ Systematisoinnissa on karkeasti kysymys jonkin hajallaan olevan sääntelyn hahmottamisesta järkeväksi kokonaisuudeksi. ks. esim. Sajama 2016, s.25

oikeuskirjallisuutta sekä näihin liittyviä tutkimuksia soveltuvin osin. Kolmantena keskeisenä lähteenä tarkastelussa ovat urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut.

Käsillä olevan johdantoluvun jälkeen tutkielma etenee siten, että toisessa luvussa hahmotetaan tarkastelulle oikeudellista viitekehystä tarkastelemalla sekä urheilutoiminnan sääntelyä yleisesti että seurasiirtosääntelyä kannalta relevantteja perusoikeusnormeja ja lapsioikeudellisia normeja. Lapsen oikeuksien ja niiden merkityksen sisäistämiseksi on välttämätöntä tuntea lapsen oikeuksien sopimus.¹⁷ Tästä syystä katson perustelluksi, että sopimusta ja sen keskeisten artiklojen sisältöä ja niiden merkitystä avataan luvussa verrattain laajasti.

Kolmannessa luvussa käsitellään lajiliittojen seurasiirtorajoituksia ja niille esitettyjä perusteluja ja tarkastellaan näiden suhteutumista lapsen oikeuksiin. Neljännessä luvussa käsitellään lähemmin urheilun oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevaa ratkaisukäytäntöä tarkoituksena hahmottaa sitä, millainen merkitys lapsen oikeuksille on seurasiirtoja koskevassa käytännön ratkaisutoiminnassa annettu. Tutkimuskysymyksien kannalta keskeisiä havaintoja tuodaan esille tutkielman edetessä jo luvuissa 2–4, mutta tutkielman lopussa keskeisiä havaintoja käsitellään vielä kootusti omassa luvussaan, jossa lisäksi pohditaan keskeisiä toimia lapsen oikeuksien nykyistä paremmaksi huomioimiseksi urheilussa.

¹⁷ Saastamoinen 2016, s.16

2 Oikeudellinen viitekehys

2.1 Urheilutoiminnan sääntely yleisesti

2.1.1 Lainsäädäntö urheilussa

Suomessa lähdettiin pitkään ajatuksesta, että urheilun normit ovat luonteeltaan eettisiä, eivät oikeudellisia.¹⁸ Urheilun on perinteisesti katsottu olevan harrastustoimintaa, joka sellaisena kuuluisi oikeudelta suojattuun vyöhykkeeseen. Tämä on tarkoittanut käytännössä sitä, että urheilun säännöt on asetettu ja niitä on sovellettu sekä kontrolloitu urheilutoiminnan omassa piirissä ilman, että on mielletty olevansa tekemisissä oikeudellisten normien kanssa.¹⁹

Sittemmin nopea ammattimaistuminen ja kaupallistuminen ovat kuitenkin johtaneet myös urheilun oikeudellistumiseen. Urheiluun liittyy nykyisin sellaisia oikeudellisia intressejä, joita siihen ei aiemmin ole mielletty tai tunnustettu kuuluvan.²⁰ Nykyisin urheilun normijärjestelmän voidaan katsoa perustuvan kahtiajaolle – urheilutoimintaa koskevat sekä oikeudellinen- että urheilullinen ulottuvuus. Urheilun oikeudellinen sääntely voi perustua sekä lainsäätäjän että urheilujärjestöjen toimiin.²¹ Sillä, miten lainsäädännön ja urheilun itsesääntelyn välinen suhde hahmotetaan, on vaikutuksia myös lasten oikeuksien toteutumiseen urheilussa.²²

Normihierarkiassa lainsäädäntö viime kädessä ohittaa urheilun itseäntelynormit ja lähtökohtana on pidettävä sitä, että myös urheilutoiminnassa tulee kaikilta osin noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Urheilun oikeudellisessa tarkastelussa yksi keskeinen kysymys on kuitenkin se, missä määrin lainsoveltamisessa voidaan ottaa ja myös tulee ottaa huomioon urheilun toimintaympäristön erityispiirteet. Mikäli urheilun erityispiirteitä ei otettaisi yleisen lainsäädännön soveltamisessa lainkaan huomioon, voidaan katsoa, että

¹⁸ Halila 2002, s.814

¹⁹ Halila – Norros 2017, s.4

²⁰ Halila 2006, s.17–18

²¹ Aine 2020, s.15

²² Aine-Muhonen-Toivonen 2022, s.98

urheilu oikeudelta ja sen myötä urheilun oikeuskysymysten tarkastelulta jollakin tapaa erityisinä oikeudellisina kysymyksinä putoaa ainakin osin pohja.²³

Niiltä osin, kun urheilun oikeuskysymyksiä varten ei ole olemassa omia vakiintuneille oikeudenaloille tunnusomaisia piirteitä, lähtökohtana sekä lainsäädännön soveltamisessa että oikeudellisessa tulkinnassa ovat joka tapauksessa niiden oikeudenalojen teorit, yleiset oikeusperiaatteet ja käsitteet, joista kyseessä olevassa tapauksessa on kulloinkin kysymys.²⁴ Myös oikeudellisella ratkaisukäytännöllä voidaan nähdä olevan tärkeä roolinsa urheilutoimintaa koskevien normien muodostumisessa.²⁵ Lainsäädännön ja urheilun sisäisen sääntelyn vuorovaikutussuhde on spesifisti urheilua koskevan sääntelyn puuttuessa muodostunut pitkälti yksittäisten ratkaisuiden kautta.²⁶

Erillissääntely on urheilupiireissä nähty pitkään ongelmallisena tunkeutumisenä urheilun omalle vyöhykkeelle. Toisaalta erillissääntelyn voidaan nähdä myös mahdollistavan esimerkiksi urheilutoiminnan positiivista erityiskohtelua.²⁷ Kysymys erillissääntelyn tarpeesta on toisinaan nostettu esiin myös nimenomaisesti alaikäisten urheilijoiden kohdalla, koska monet urheilun oikeudellisista ongelmista liittyvät alaikäisiin urheilijoihin ja heidän asemaansa urheilussa. Tarkastelussa on kuitenkin tähän mennessä päädytty siihen, että erillinen alaikäisten urheilua sääntelevä laki jäisi herkästi niin hajanaiseksi, että myös alaikäisten urheilun oikeuskysymyksiä on tarkoituksenmukaisempaa tyytyä systematisoimaan ja tulkitsemaan yleisen lainsäädännön perusteella.²⁸ Urheilua koskevan erityislainsäädännön vähäisyys on pohjoismaissa tyypillinen sääntelyratkaisu, jonka taustalla on katsottu olevan pyrkimys kunnioittaa urheilujärjestöjen itsenäistä päätöksentekoa toimintansa suuntaamisessa. Spesifisti urheilua koskevan sääntelyn rajallisuus ja julkisen vallan ohjauskeinojen välillisuus

²³ Aine 2011 s.7

²⁴ Halila 2006, s.11

²⁵ Halila – Norros 2017, 10–11

²⁶ Aine 2020, s.17

²⁷ Halila – Norros 2017, s.10–11

²⁸ Halila 2006, s.58

on johtanut siihen, että urheilutoiminnassa urheilujärjestöjen omilla säännöillä ja päätöksillä on urheilutoiminnan sääntelyssä edelleen varsin keskeinen asema.²⁹

Erityisissä toimintaympäristöissä, kuten urheilussa, laaja itsenäisen päätöksenteon mahdollistaminen ja sisäisen sääntelyjärjestelmän vahva kunnioittaminen voidaan lähtökohtaisesti nähdä perusteluna ja ennen kaikkea tarkoituksenmukaisena lähtökohtana. Samaan aikaan tärkeää on kuitenkin ymmärtää, että harkintavalta urheilun sisäisessä sääntelyssä ja päätöksenteossa ei ole rajoittamatonta. On muistettava, että viime kädessä myös urheilu toimii osana yhteiskuntaa yleisen lainsäädännön määrittämässä puitteissa. Tästä seuraa se, että urheilun sisäisten toimijoiden tulee myös tunnistaa vastuunsa voimassa olevan lainsäädännön noudattamisesta ja sen asianmukaisesta huomioon ottamisesta urheilutoiminnan sisäisen sääntelyn luomisessa ja ennen kaikkea näiden sääntöjen soveltamisessa. Tämä vastuu korostuu nähdäkseni erityisesti alaikäisten urheilijoiden kohdalla, joiden kyky vaatia itse oikeuksiensa toteutumista on jo lähtökohtaisesti heikompi kuin aikuisilla.

2.1.2 Urheilun itsesääntely ja autonomia

Vaikka yleinen lainsäädäntö soveltuu myös urheilutoimintaan, voidaan urheilussa edelleen hahmottaa olevan tietynlainen ydinalue, jossa ratkaisut tehdään lähtökohtaisesti urheilun sisäisin perustein.³⁰ Urheilussa monia toimintaan osallistuvien kannalta keskeisiä kysymyksiä on pitkään ratkaistu ja ratkaistaan edelleen urheilun sisäisellä sääntelyllä. Perinteisesti urheilun sisäiseen norminantovaltaan on katsottu kuuluviksi ainakin yhdistysten säännöt, lajiliittojen kilpailusäännöt, lajisäännöt, kurinpitösäännöt sekä eritasoiset eettiset määräykset.³¹ Urheilun sisäinen sääntely vaikuttaa myös lasten ja nuorten harrasteurheilussa etenkin silloin, kun kyse on lajiliiton alaisesta, organisoidusta kilpaurheilusta.³²

²⁹ Aine 2020, s.15–16

³⁰ Halila 2006, s.8

³¹ Halila 2006, s.39

³² Halila 2002, s.813

Urheilussa autonomian voidaan katsoa kulkevan käsi kädessä urheilun itsesääntelyn kanssa.³³ Kun urheilua harjoitetaan yhdistysmuotoisesti urheiluseuroissa, urheilun autonomian oikeudellinen perusta muotoutuu yleisen yhdistysautonomian kautta. *Yhdistysautonomia* eli oikeus lain sallimissa rajoissa määrätä itse säännöistään, sekä se, ettei julkinen valta tai muukaan ulkopuolinen taho voi määrätä yhdistyksen päätöksen sisältöä asiakysymyksissä³⁴, suojaa yhdistyksiä urheilussa samalla tavalla kuin muissakin toimintaympäristöissä.

Itsesääntelyn vahvuuksia urheilussa ovat joustavuus ja ennen kaikkea kyky huomioida toimintaympäristön erityispiirteet. Tarkasteltaessa urheilun sisäisiä sääntelyjärjestelmiä oikeudellisesti niihin voidaan kuitenkin nähdä liittyvän myös ongelmia. Usein lajiliitoilla on urheilumarkkinoilla käytännössä monopoliasema päättää toiminnan sääntelystä.³⁵ Urheilun sisäisellä sääntelyllä voidaan monin tavoin vaikuttaa urheilijoiden oikeusasemaan ja käytännössä urheilijalla ei useinkaan ole mahdollisuutta olla sitoutumatta sääntöjärjestelmiin sikäli, kun hän haluaa osallistua jonkun lajin organisoituun kilpailutoimintaan.

Oikeudellisessa tarkastelussa huomio onkin pitkään kiinnittynyt ja tulee jatkossakin kiinnittymään urheilun itsesääntelyn rajoihin.³⁶ Autonomian rajoja päätöksenteossa on syytä tarkastella sitä kriittisemmin, mitä voimakkaampia vaikutuksia urheilujärjestöjen päätöksillä on yksilön oikeusasemiin.³⁷ Muukkonen on osuvasti tiivistänyt, että autonomia ei voi koskaan olla pelkästään yhdistyksen toiminnan vapauden riemujuhlaa, vaan autonomia tuo osaltaan mukanaan myös vastuun muiden yksilöiden ja yhteisöjen perustavanlaatuisen oikeuksien ja vapauksien oikeudenmukaisesta toteuttamisesta. Yhdistys ei voi autonomiaansa vedoten tehdä sellaisia ratkaisuita, jotka tekevät muille yksilöille lainsäädännöllä turvattujen vapausoikeuksien käytön mahdottomaksi tai edes oleellisesti heikentävät mahdollisuutta käyttää niitä.³⁸

³³ Halila – Norros 2017, s.14

³⁴ Halila 2017, s.42

³⁵ Tämä johtuu urheilussa vakiintuneesta ns. pyramidimallin mukaisesta toiminnan organisointitavasta. ks. tarkemmin esim. Zilliacus 2018 s.265–267

³⁶ Aine 2020, s.16

³⁷ Aine 2011 s.29

³⁸ Muukkonen 2010, s.409–410

Esimerkiksi tässä tutkielmassa tarkasteltavana olevat, lajiliittojen vapaata seurasiirto-oikeutta rajoittavat kilpailusäännöt vaikuttavat välittömästi yksittäisten urheilijoiden oikeusasemiin. Lajiliittojen monopoliasema ja autonomia sääntöjensä asettamisessa tuo siis niille mukanaan myös vastuun yksilön oikeuksien kunnioittamisesta. Lajiliittojen ja seurojen autonomian asettaa säännöissään alaikäisiä amatööripelaajia sitovia normeja rajautuu viime kädessä siihen, että säännöt eivät ilman välttämättömiä perusteita voi olla yksilölle lainsäädännössä turvattujen keskeisten perusoikeuksien vastaisia.³⁹ Alaikäisten harrasteurheilijoiden kohdalla tässä tarkastelussa tulee huomioida sekä perustuslaissa (731/1999, PL) kaikille yleisesti turvatut vapausoikeudet että alaikäisille YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (SopS 60/1991, LOS) turvatut oikeudet, joita käsittelen lähemmin jäljempänä.

2.1.3 Urheilu-oikeuden yleiset opit

Lainsäädäntöperustan puuttumisesta huolimatta myös jonkinlaisten urheilu-oikeuden itsenäisten yleisten oppien hahmottamista on pidetty tarpeellisena, jotta urheilussa ilmenevien oikeudellisten ongelmien ratkaisemiseksi olisi ylipäättään mahdollista muodostaa yhtenäistä ja kestävä perustaa. Yleisten oppien voidaan katsoa osaltaan myös luovan edellytyksiä urheilu-oikeuden ja muiden oikeudenalojen väliselle systemaattiselle tarkastelulle.⁴⁰

Halila on nimennyt urheilussa yleisiksi oikeudellisiksi periaatteiksi urheilun- ja urheilijan edun. *Urheilun etua* voidaan lähestyä tarkastelemalla itsesääntelyn rajoja ja toimintaympäristön erityispiirteitä oikeudellisessa päättelyssä.⁴¹ *Urheilijan etu* puolestaan viittaa yksilöiden ja siten myös urheilijoiden oikeudellisesti suojattuun asemaan yhteiskunnassa – urheilijan on voitava toteuttaa lainsäädännössä turvattu toimintavapauksiaan myös urheilussa.⁴² Nämä periaatteet voivat toisinaan olla keskenään hyvinkin jännitteisiä ja viedä ratkaisuharkintaa vastakkaisiin suuntiin.

Urheilun arvo- ja tavoiteperustaa on mahdollista hahmottaa myös kolmen kantavan periaatteen kautta, jotka Aine on hahmotellut. Nämä periaatteet määrittävät

³⁹ Huhtamäki 2021, s.16

⁴⁰ Aine, 2020 s.20

⁴¹ Halila 2006, s.15 ja Halila-Norros 2017, s.42

⁴² Aine 2011 s.12

urheiluoikeudellisessa tarkastelussa keskeisiä seikkoja ja avaavat laaja-alaisen näkymän urheilutoimintaan ja sen oikeudelliseen arviointiin. Aine on nimennyt urheiluoikeuden kantaviksi periaatteiksi vapausperiaatteen, reilun pelin periaatteen sekä urheilukilpailuiden sujuvuusperiaatteen.⁴³ *Vapausperiaatteen* mukaisessa tarkastelussa korostuu edellä kuvatuun urheilijan edun tavoin yksilön toimintavapauden perustava merkitys urheilussa. Yksilöllä on oikeus käyttää vapauttaan harrastamalla urheilua vapaamuotoisesti, osallistumalla erilaisiin kilpailuihin sekä järjestäytymällä haluamallaan tavalla. *Reilu peli* voidaan nähdä urheilun arvoista keskeisimpänä ja reilun pelin periaate kuuluu siten urheilun ja samalla urheiluoikeuden ytimeen. Periaatteen syväjulistifikaationa voidaan pitää oikeudenmukaisuutta yleisesti merkittävänä yhteiskunnallisena arvona. Puolestaan *urheilukilpailuiden sujuvuus periaate* sisällyttää oikeudelliseen harkintaan kilpailujen järjestämiseen liittyviä erityisiä näkökohtia. Kantavat periaatteet muodostavat huomioon otettavan argumentin oikeuslähteiden tulkintaan ja niille voidaan antaa merkitystä sovellettaessa yleisen oikeusjärjestyksen normeja urheilun alueella.⁴⁴

2.2 Yksilön itsemääräämisoikeus ja toimintavapauden suoja

2.2.1 Perusoikeudet urheilussa

Perusoikeudellistuminen voidaan nähdä yhtenä oikeudellisen kehityksen aaltona, joka tulee ottaa vakavasti myös urheiluun liittyviä oikeuskysymyksiä tarkasteltaessa.⁴⁵ Perusoikeuksien merkityksen korostaminen on voimistunut Suomessa vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen myötä. Perusoikeudet sisältävät keskeisiä oikeusjärjestystä koossa pitäviä elementtejä ja asettavat osaltaan kriteereitä oikeusjärjestyksen yhtenäisyydelle. Perusoikeuksien ottaminen vakavasti myös urheilutoiminnan tarkastelussa merkitsee ennen kaikkea sen sisäistämistä, että kyse ei ole vain ohjelmajulistuksista tai periaatteista vaan mentäessä perusoikeuksien ydinalueelle ollaan tekemisissä sellaisenaan sitovien oikeudellisten sääntöjen kanssa.⁴⁶

⁴³ Aine 2011, s.20

⁴⁴ Aine 2011, s.20–21 & Aine 2023 s.39–40

⁴⁵ Halila 2006, s.33

⁴⁶ Halila 2006, s.35

Tarkasteltaessa urheilun oikeuskysymyksiä perusoikeuksien näkökulmasta, yksi keskeinen kysymys on ollut se, voidaanko perusoikeuksien katsoa soveltuvan myös yksityisten välisissä suhteissa, eli voiko perusoikeuksilla olla *horisontaalivaikutusta*. Perinteisesti perusoikeussääntelyn lähtökohdaksi on mielletty yksilön tietyn vapauspiirin suojaaminen julkiselta vallalta, eikä perusoikeuksien ulottamisen yksityisten välisiin suhteisiin ole mielletty sopivan yhteen vapausoikeuksien luonteen kanssa. Myös yksityisten välisissä suhteissa tapahtuvat perusoikeuksien loukkaukset kuitenkin tapahtuvat valtion rakentaman yhteiskunnan piirissä, minkä vuoksi on katsottu, että julkiselle valalle voidaan asettaa PL 22 §:n nojalla velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen myös yksityisten välisissä suhteissa. Tämän velvollisuuden voidaan erityisesti katsoa olevan korostunut sellaisissa urheilussa varsin tyypillisissä tilanteissa, joissa osapuolet eivät ole keskenään tasavertaisia.⁴⁷ Julkisen vallan tehtävänä on estää myös yksilöiden tai muiden yksityisten toimijoiden toiminnasta aiheutuvia perusteettomia perusoikeusrajoituksia. Viime kädessä julkisella vallalla on mahdollisuus puuttua tällaiseen toimintaan myös urheilussa.⁴⁸ On katsottu, että perusoikeudet ilmentävät siinä määrin sivistyneen yhteiskunnan yleisesti hyväksytyjä keskeisiä perusarvoja, että ne eivät saa riittävää merkitystä, jos vaikutus ulotetaan ainoastaan yksilöiden ja julkisen vallan välisiin suhteisiin, vaan vaikutukset tulee olla mahdollista ulottaa myös yksilöiden ja muiden yksityisten toimijoiden välisiin suhteisiin.⁴⁹

2.2.2 Toimintavapauden suoja ja sen rajoittaminen urheilussa

Ennen kaikkea yksilön vapausoikeuksilla on keskeinen asema myös urheilutoiminnassa, eikä yksilön toimintavapauden suoja tarvitse tuekseen taloudellisia perusteita. Urheilu-oikeudessa tunnustetaan yksilön perustava asema yhteiskunnassa ja ennen kaikkea yksilön vapaat toimintamahdollisuudet ovat keskiössä myös harrasteturheilussa.⁵⁰ Yksilön toimintavapauden suoja on liberalistisen yhteiskuntanäkemyksen ytimessä ja toimintavapauden suoja kiteyttää ajatuksen siitä, että yksilö osaa itse parhaiten arvioida, mikä on hänelle hyväksi. Yksilöllä itsellään tulee lähtökohtaisesti olla vapaus määrittää ne päämäärät, joiden toteuttamiseksi hän urheilutoimintaan osallistuu ja valinnat saavat tapahtua yksilölähtöisesti, henkilön omaa etua

⁴⁷ Virtanen 2021, s.211

⁴⁸ Aine 2011, s.25

⁴⁹ HE 309/1993 vp., s.29

⁵⁰ Aine 2016, s.68–69

edistäen.⁵¹ Tarkasteltaessa alaikäisten amatööriurheilun sääntelyä perusoikeuksien näkökulmasta keskiöön nousevat ennen kaikkea yksilön muut kuin taloudelliset itsemääräämisoikeudet.

Keskeisen oikeudellisen perustan yksilön mahdollisuuksille päättää oman elämänsä suuntaamisesta ja siten myös harrastustoimintaan osallistumisesta muodostavat PL 7 §⁵² henkilökohtaista vapautta ja 10 §⁵³ yksityiselämän suojaa koskevat säännökset. Osaltaan merkityksellisenä voidaan nähdä myös PL 16 § turvaamat sivistykselliset oikeudet – yksilöllä tulee olla vapaasti mahdollisuus kehittää itseään ja kouluttautua urheilun piirissä.⁵⁴ Kun puhutaan harrastamisesta urheiluseuroissa, tarkastelun kohteeksi voidaan osaltaan ottaa myös PL 13 § turvattu yhdistymisvapaus, jonka mukaan jokaisella on oikeus vapaasti kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Yksilön näkökulmasta yhdistymisvapauteen liittyy osana myös oikeus vapaasti erota yhdistyksen jäsenyydestä.⁵⁵ Edellä käsitellystä perusoikeuksien horisontaalivaikutuksen tunnustamisesta seuraa, että yksilöllä on mahdollisuus vedota näihin oikeuksiinsa myös suhteessa muihin yksilöihin ja yksityisiin toimijoihin, kuten urheiluseuroihin.

Samaan aikaan on huomattava, että urheilussa perusoikeuksien suojan on osaltaan katsottu olevan ulotettavissa myös yhdistysten toimintaan. Kuten todettua yhdistyksillä on tietty itsemääräämisoikeus eli autonomia, joka urheilussa ulottuu muun muassa kilpailu- ja muiden sääntöjen alueelle. Yhdistysautonomia saattaa toisinaan ajautua ristiriitaan urheilijoiden perusoikeuksien kanssa.⁵⁶ Tällaisessa tilanteessa on punnittava eri suuntiin painavia perusoikeuksia ja pyrittävä löytämään perusteltu ja oikeudenmukainen ratkaisu oikeuksien yhteensovittamiseen.

⁵¹ Aine 2016, s.44

⁵² PL 7 § piiriin kuuluva henkilökohtainen vapaus on yleisperusoikeus, joka suojaaa yksilön fyysisen vapauden ohella hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan. HE 309/1993 vp., s.46

⁵³ PL 10 § yksityiselämän alaan kuuluu muun muassa yksilön oikeus vapaasti päättää suhteistaan muihin yksilöihin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään HE 309/1993 vp., s.52–53, Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että PL 10 § seuraa yksilön mahdollisuus vapaasti valita suunta elämälleen ja siten myös harrastustoiminnalleen. ks. esim. Halila-Norros 2017, s.164

⁵⁴ Aine 2016, s.44–45

⁵⁵ ks. tarkemmin yhdistymisvapauden sisällöstä esim. Muukkonen 2010, s.411

⁵⁶ Halila 2011, s.49–50

Huhtamäen mukaan tällaisessa perusoikeuksien kollisiotilanteessa yksilön perusoikeudet menevät yhdistysautonomian ja muiden toiminnan järjestämiseksi merkityksellisiksi väitettyjen syiden, kuten reilun pelin edelle. Huhtamäki on katsonut, että yhdistysautonomia rajoittuu alaikäisten harrasteurheilijoiden kohdalla heille PL 7 § ja 10 § kautta turvattuihin oikeuksiin vapaasti valita harrastuksensa.⁵⁷ Aine puolestaan on nostanut esille, että urheiluoikeudellisessa tarkastelussa on huomioitava se, että myöskään yksilöiden oikeudet eivät voi aina toteutua absoluuttisesti. Oikeuksia käytettäessä on yhtä lailla huomioitava muiden vastaavat oikeudet – yksilöt käyttävät urheilutoiminnassa vapauksiaan yhteisöllisessä taustassa. Jotta kilpaurheilun järjestäminen on käytännössä ylipäätään mahdollista, yksilöllisiä oikeuksia on välttämätöntä yhteensovittaa myös järjestelmätasoisien näkökohtien kanssa. Yksilön toimintavapauden rajoittamiselle on kuitenkin aina kyettävä esittämään erikseen hyväksyttävät perusteet, joiden tulee olla sekä oikeasuhtaisia että välttämättömiä.⁵⁸

Yksittäisen urheilijan ja muiden toimijoiden, kuten urheiluseurojen, intressit saattavat painaa punninnassa hyvinkin eri suuntiin eikä intressien yhteensovittaminen ole aina helppoa. On sinänsä perusteltua katsoa, että urheilun toimintaympäristön erityispiirteiden ja toiminnanjärjestämiseen liittyvien näkökohtien huomioimista ei voida sivuuttaa myöskään alaikäisten harrasteurheilussa sikäli, kun kilpailutoiminta halutaan pitää osana lasten harrastustoimintaa. Etenkin joukkueurheilussa yksilön oikeuksien kanssa samanaikaisesti on huomioitava ennen kaikkea muiden joukkueen jäsenten vastaavat oikeudet. Joissain tilanteissa toiminnan järjestämisen ja muiden joukkueen jäsenten harrastusoikeuksien turvaaminen, ja siten yleinen etu, saattaa edellyttää yksilönvapauksien jonkinasteista rajoittamista myös alaikäisten harrasteurheilussa.

Toisaalta, jos lapsen toimintavapauksia suojaavien perusoikeuksien kanssa vastakkain on tosiasiaa lähinnä seuran taloudellisia tai kilpailullisia intressejä, on jäljempänä lähemmin käsiteltävien lapsen oikeuksien näkökulmasta suhteellisen helppo asettua sille kannalle, että lapsen oikeuksien ja lapsen edun tulisi mennä intressipunninnassa lähtökohtaisesti näiden intressien edelle. Joka tapauksessa yksilön keskeisiä vapausoikeuksia rajoittavan sääntelyn

⁵⁷ Huhtamäki 2021, s.116

⁵⁸ Aine 2016, s.69

luomiseen olisi nähdäkseni syytä lähtökohtaisesti suhtautua pidättäytyvästi ja sääntöjen sisältämien rajoitusten suhteellisuuden ja välttämättömyyden arviointiin tulisi etenkin alaikäisten harrasteurheilijoiden kohdalla kiinnittää aivan erityistä huomiota.

2.3 Lapsen oikeudellinen asema ja lapsioikeuden oikeuslähteet

Lapsen oikeudet ovat oikeusjärjestyksessä kaikille alaikäisille eli alle 18-vuotiaille turvattuja oikeuksia. Lasten ei Suomessakaan katsottu nauttivan itsenäisestä perusoikeuksien suojasta, kunnes 1980-luvulla lapset alettiin kansallisen lastensuojelulainsäädännön uudistusten myötä vähitellen nähdä täysivaltaisina kansalaisina, joita tulee esimerkiksi kuulla heitä koskevissa ratkaisuisissa. Merkittäviä muutoksia lasten oikeuksiin tapahtui 1990-luvulla, kun Suomi sitoutui ensin vuonna 1990 Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 18–19/1990) ja seuraavana vuonna YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (SopS 60/1991).⁵⁹

Lapsille kuuluvat oikeudet on siis vahvistettu sekä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa että kansallisesti perustuslain tasolla. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on lapsioikeuden keskeinen lähtökohta. Kaikkea lainsäädäntöä on alaikäisten osalta tulkittava ottaen huomioon myös heidän erityiset oikeutensa, jotka perustuvat lapsen oikeuksien sopimukseen.⁶⁰ Lapsen oikeuksien sopimuksen on nähty käynnistäneen lapsen oikeuksien uuden aikakauden ja mullistaneen näkemyksen lapsille kuuluvista oikeuksista.⁶¹ Nykyään lapset tunnustetaan itsenäisiksi oikeussubjekteiksi, joilla on itsenäisiä oikeuksia ympäröivässä yhteiskunnassa.⁶² Käytännössä aikuiset, erityisesti lasten huoltajat, käyttävät edelleen lakien nojalla merkittävää päätösvaltaa lasta koskevissa asioissa, mutta lapsen asema ja osallisuus itseään koskevien asioiden käsittelyssä ovat tästä huolimatta vahvistuneet merkittävästi.

Modernissa lapsioikeudessa tunnustetaan myös, että lapsen oikeudellisesti merkityksellisissä suhteissa ei läheskään aina ole kyse hänen oikeuksistaan omassa perheessään. Lapset ovat

⁵⁹ Nieminen 2004, s.593–594

⁶⁰ Hakalehto 2018, s.13–14

⁶¹ Hakalehto-Wainio 2011, s.510

⁶² Lapsioikeuden voidaan alun perin katsoa muodostuneen tästä tunnustuksesta. Ks. tarkemmin esim. Hakalehto 2018 s.14., Lapsioikeuden yleisiin oppeihin kuuluu erilaisia periaatteita ja käsitteitä, joita ovat muun muassa lapsen etu, lapsen suojelun periaate, vanhempien ensisijaisena kasvatusvastuun periaate, lapsen itsemääräämisperiaate sekä vanhempien keskinäinen että lasten yhdenvertaisuus. Ks. esim. Nieminen 2005 s.598–599

itsenäisiä yhteiskunnan jäseniä, jotka toimivat esimerkiksi päiväkodissa, koulussa ja harrastuksissaan, minkä lisäksi lapset ovat erilaisten palveluiden ja hyödykkeiden kuluttajia.⁶³ Oikeudellisen tarkastelun kohteeksi voidaan näin ollen ottaa lapsen oikeudet myös suhteessa muihin kuin oman perheensä jäseniin. Lapsen oikeudet on huomioitava kaikissa hänen arjenverkostoissaan, eikä lapsen oikeuksien sivuuttaminen ole lähtökohtaisesti perusteltua missään tilanteessa.⁶⁴

Lapsen oikeudet tulee siis tunnustaa ja turvata kaikissa yhteiskunnan toimintaympäristöissä, myös urheilussa. Lapselle kuuluvien oikeuksien turvaaminen urheilussa edellyttää vastuuta kaikilta toimijoilta niin lajiliittojen kuin seurojenkin tasolla. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että lapset ovat ryhmä, jonka oikeuksien toteutumiseen on syytä erityisesti panostaa, koska lapsuudessa koetut oikeudenloukkaukset voivat johtaa elämänmittaisiin sukupolvet ylittäviin seurauksiin. Siksi lapsille ei ainoastaan turvata oikeuksia kuten niitä turvataan kaikille muille, vaan heidän hyvinvointinsa tulee olla prioriteettilistan kärjessä.⁶⁵

2.4 Lapsen oikeuksien yleissopimus ja lapsioikeuden keskeiset periaatteet

2.4.1 Lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS)

Vuonna 1989 YK:n yleiskokouksessa hyväksytty lapsen oikeuksien yleissopimus voidaan nähdä lapsen oikeuksien peruskirjana. Sopimus on luonteeltaan universaali ja valtioita juridisesti sitova. Juridisen sitovuuden lisäksi sopimuksella voidaan katsoa olevan myös moraalista painoarvoa, koska kyse on YK:n yleiskokouksessa yksimielisesti hyväksytystä ja sittemmin maailmassa laajimmin ratifioidusta ihmisoikeussopimuksesta.⁶⁶ Sopimus on ratifioitu Suomessa 31.5.1991 (SopS 60/1991) ja se on voimassa lailla. Lapsen oikeuksien yleissopimusta voi on nähtävä merkityksellisenä oikeuslähteenä kaikissa tilanteissa, joissa on jollain tapaa kyse lapsen oikeudellisesta asemasta. Sopimus on avain lapselle turvattujen

⁶³ Hakalehto-Wainio 2011, s.512

⁶⁴ Saastamoinen 2016, s.8

⁶⁵ Hakalehto 2018, s.36

⁶⁶ Hakalehto-Wainio 2011, s.515. Sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan Yhdysvallat.

keskeisten oikeuksien ymmärtämiseen, koska lasten oikeuksia ei ole yhtä selkeästi ja kattavasti ilmaistu missään muualla lainsäädännössämme.⁶⁷

Erityisenä lasten tarpeisiin laadittuna ihmisoikeussopimuksena LOS linjaa, miten lapsia tulee yhteiskunnassa kohdella ja miten heillä on oikeus toimia ja osallistua. Sopimuksen taustalla on ajatus lapsista ja nuorista ryhmänä, joka poikkeaa kehitysvaiheeltaan ja tarpeiltaan aikuisista. Sopimuksessa ihmisoikeuksien tunnustetaan kuuluvan täysimääräisesti myös alaikäisille, minkä lisäksi sopimuksella on luotu lapsille myös sellaisia perus- ja ihmisoikeuksia, joita aikuisilla ei enää ole. Sopimus sisältää myös huomattavasti muita ihmisoikeusinstrumentteja tiukempia velvoitteita, joiden tarkoituksena on lasten suojeleminen. Lasten katsotaan tarvitsevan erityistä suojelua, koska he kohtaavat ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi helposti eritasoista tahallista ja tahatonta syrjintää tai poissulkemista ja heidän on vaikea vaatia omia oikeuksiaan.⁶⁸

Lapsen oikeuksien sopimuksessa yhdistetään toisiinsa niin siviili- ja poliittiset oikeudet kuin sosiaaliset-, taloudelliset- ja kulttuurillisetkin oikeudet ja sen voidaankin katsoa olevan sisällöltään poikkeuksellisen laaja, kattava ja yksityiskohtainen. Sopimuksesta on löydettävissä sekä ihmisoikeus- että lapsiaspekti. Vaikka useat sopimusmääräyksistä heijastelevatkin muiden ihmisoikeusinstrumenttien määräyksiä, sisältää sopimus muihin ihmisoikeusinstrumentteihin nähden myös uusia oikeuksia.⁶⁹ Erikoisuutena ovat yksinomaan lapsille turvatut oikeudet: oikeus saada etunsa ensisijaisesti huomioon otetuksi, oikeus elää vanhempansa kanssa, oikeus suojeluun, oikeus kehitykseen, oikeus saada näkemykset huomioon otetuiksi, oikeus suojaan väkivallalta ja kaikelta huonolta kohtelulta sekä oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan. Sopimuksessa omaksuttu lapsikäsitys heijastaa kuvaa lapsesta aktiivisena toimijana ja omien oikeuksiensa haltijana, jolla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ja oikeuksiensa toteutumiseen. Lapsen oikeuksien sisältämät oikeudet esitetään usein jakamalla ne kolmeen luokkaan seuraavasti: 1) hyvinvointiin ja kehitykseen liittyvät oikeudet 2) oikeus saada suojelua 3) oikeus osallistua ja

⁶⁷ Hakalehto-Wainio 2011, s.525

⁶⁸ Hakalehto 2018, s.35&43

⁶⁹ Hakalehto-Wainio 2011, s.514

vaikuttaa. Näistä ennen kaikkea oikeus suojeluun erottaa lapsen oikeudet selvästi aikuisen oikeuksista.⁷⁰

Sopimuksen keskeisinä periaatteina esiin voidaan nostaa neljä sopimuskohtaa, jotka lapsen oikeuksien komitea on nostanut esiin yleiskommentissaan viisi⁷¹. Nämä neljä yleisperiaatetta ovat syrjimättömyys (2 artikla), lapsen edun ensisijaisuus (3 artikla), lapsen oikeus kehitykseen (6 artikla) sekä lapsen oikeus osallisuuteen (12 artikla). Jokainen näistä neljästä yleisperiaatteesta on myös sopimukseen sisältyvä oikeus ja niiden periaateluonteisuudesta seuraa, että ne tulee ottaa huomioon kaikkia muita sopimuskohtia tulkittaessa. Näiden yleisperiaatteiden kautta tulee myös tarkastella kaikkia lapsiin liittyviä ratkaisutoimia.⁷²

Keskeistä on ennen kaikkea ymmärtää, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen tarkoituksena ei ole pelkästään lapsen tarpeiden täyttäminen, vaan sopimuksella pyritään nimenomaisesti takaamaan ja täyttämään lapselle kuuluvat itsenäiset oikeudet.⁷³ Kyse ei siis ole ainoastaan lapsen itsensä, vaan nimenomaisesti hänelle kuuluvien oikeuksien suojelemisesta. Sopimus on juridisesti velvoittava asiakirja, jonka sisällön on tarkoitettu toteutuvan lasten arjessa. Velvollisuus lapsen oikeuksien suojelemiseen ei rajoitu hänen huoltajiinsa, vaan sopimus velvoittaa lapsen oikeuksien suojeluun kaikkia lapsen kanssa tekemisissä olevia aikuisia, niin viranomaisia, yksityisiä toimijoita, mediaa kuin elinkeinoharjoittajia.⁷⁴ Kokoavasti voidaan todeta, että yhteiskunnassa ei ole yhtään sellaista osa-aluetta, jolla lapsen oikeuksien täysimääräinen suojeleminen voitaisiin perustellusti sivuttaa.

2.4.2 Lapsen etu ja lapsen edun ensisijaisuus

LOS 3 artiklan 1-kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon *lapsen etu*.

⁷⁰ Hakalehto 2018, s.39

⁷¹ CRC/CG/2003/5

⁷² Hakalehto 2018, s.42

⁷³ Hakalehto-Wainio 2011, s.514

⁷⁴ Hakalehto 2018, s.39

Lapsia koskevien päätösten lisäksi artiklassa *toimilla* tarkoitetaan kaikenlaisia lapsia koskevia menettelyjä, palveluja, ehdotuksia ja toimenpiteitä.⁷⁵ On katsottu, että suomenkielisessä käännöksessä käytetty termi *lapsen etu* ei välttämättä parhaalla mahdollisella tavalla vastaa alkuperäisessä sopimustekstissä käytettyä englanninkielistä ilmaisua *best interests of the child*. Englanninkielisen ilmaisun mukaisesti arvioitavana ovat lapsen edut, toisin sanoen kaikki lapsen elämässä keskeiset intressit, joiden tulee olla etusijalla, kun päätetään lapsiin liittyvistä asioista.⁷⁶

LOS 3 artiklaa on kutsuttu sopimuksen sateenvarjoartiklaksi, koska sen sisällön hahmottaminen on avain koko sopimuksen ymmärtämiseen. Voidaan ajatella, että lapsen etu on kaikkien lapsen oikeuksien summa. Sopimuksen artiklat asettavat lapsiin liittyvälle päätöksenteolle keskeisiä rajoja ja ilmentävät niitä seikkoja, joiden voidaan katsoa tekevän ratkaisusta lapsen edun mukaisen tai sen vastaisen.⁷⁷ Artiklan sanamuodosta on nähtävissä, ettei sen ole tarkoitus kuvata lapsen edun sisältöä vaan korostaa sitä, että lapsilla on oikeus saada etunsa arvioiduksi kaikissa heitä koskevissa ratkaisuissa. Lapsilla on lisäksi oikeus siihen, että suhteessa muihin asiaan liittyviin intresseihin heidän intressinsä saavat huomattavan painoarvon.⁷⁸

Sopimuksessa tarkoitettu lapsen etu tulee lapsen oikeuksien komitean selvityksen mukaisesti hahmottaa kolmitasoisena.⁷⁹ Kyse on ensinäkin suoraan sovellettavasta oikeudesta, jolloin sen toteutumista voidaan vaatia tuomioistuimessa. Toiseksi kyse on perustavanlaatuisesta oikeusperiaatteesta, jonka tulee ohjata säännösten tulkintaa. Kolmanneksi lapsen etu on menettelysääntö. Tästä seuraa se, että lapsen etua määriteltäessä ratkaisijan on tuotava esiin se, mitä seikkoja lapsen etua arvioitaessa on otettu huomioon ja miten sitä on punnittu suhteessa muihin asiassa vaikuttaviin seikkoihin.⁸⁰

⁷⁵ Hakalehto 2018, s.50

⁷⁶ Hakalehto-Wainio 2011, s.515 Tässä yhteydessä huomion arvoista on, että lapsen oikeuksien sopimus on Suomessakin voimassa todistusvoimasilla kielillään, joihin suomi ei kuulu (LOS 54 artikla)

⁷⁷ Hakalehto-Wainio 2011, s.515 & Hakalehto 2018

⁷⁸ Hakalehto 2018, s.50

⁷⁹ CRC/C/GC/14 kohta 6

⁸⁰ Hakalehto 2018, s.51

Lapsen edun arvioimisen tekee haasteelliseksi se, että käsite itsessään on jokseenkin tulkinnanvarainen ja epämääräinen. Lapsen etua ei voida tyhjentävästi ja yleisesti määritellä, vaan kyse on aina yksilö- ja tapauskohtaisesta harkinnasta, jossa ratkaisun tekijä joutuu jossain määrin ennalta arvioimaan kyseisen lapsen intressien toteutumista. Päätöksentekoon liittyvässä harkinnassa on kysymys erilaisten lapsen elämään vaikuttavien olosuhteiden arvioinnista ja niiden välisten syy-seuraussuhteiden punninnasta. Toisaalta lapsen edun määrittelyä voidaan lähestyä myös negatiivisten seikkojen kautta eli arvioimalla ensin sitä, mikä ei ainakaan ole kyseisessä tilanteessa lapsen edun mukaista, sulkeamalla pois ne ratkaisuvaihtoehdot, jotka eivät ainakaan toteuta lapsen etua asiassa. Vastakkain punninnassa tulevat ne seikat, jotka heikentävät lapsen hyvinvointia tai kehitystä, ja ne seikat, jotka suojaavat lasta tai edistävät lapsen hyvinvointia.⁸¹

Lapsen intressejä harkittaessa on otettava aina huomioon se toimintaympäristö, johon lapsen etua koskeva kysymys kulloinkin sijoittuu.⁸² Ratkaisun tekijän on lapsen etua määrittäessään otettava huomioon kyseinen lapsi tai lapsiryhmä erityispiirteineen, minkä lisäksi tämän on huomioitava kulloisenkin tilanteen tai toimintaympäristön erityispiirteet. Ratkaisija joutuu vertailemaan erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen kielteisiä ja myönteisiä vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Huomiota on kiinnitettävä esimerkiksi siihen, rajoittaako päätös jotakin lapselle turvattuja oikeuksia ja ovatko mahdolliset rajoitukset välttämättömiä lapsen edun turvaamiseksi.⁸³

LOS mukaan lapsia koskevissa päätöksissä ja toimissa lapsen edun tulee olla ratkaisuperusteena ensimmäisellä sijalla – pelkkä lapsen edun huomioiminen ei siis ole riittävää. Ensisijaisuudessa ei kuitenkaan ole kysymys siitä, että lapsen intressit jyräisivät lopullisessa päätöksenteossa automaattisesti muiden tahojen intressien edelle, mutta lapsen intresseille on päätöksentekoprosessissa annettava tietoisesti suuri painoarvo.⁸⁴ Lapsen etua on punnittava suhteessa muiden asiassa merkittävien tahojen intresseihin. Vastassa voivat olla esimerkiksi toisen lapsen tai lasten etu tai muu laajempi sosiaalinen etu. Etujen punninta,

⁸¹ Rätty 2023, s.13–15

⁸² Hakalehto-Wainio 2011, s.516

⁸³ Hakalehto 2018 s. 53

⁸⁴ Hakalehto 2018, s.103

etenkin lakiin perustuvien vastakkaisten intressien tasapainottaminen, onkin usein hienovaraista ja hankalaa. Ratkaisun kohteena olevan lapsen oikeuksien toteutuminen tulee joka tapauksessa ottaa ratkaisua tehtäessä huomioon niin pitkälle kuin se vain on mahdollista. Lapsen edun mukaista on se, että hänelle lainsäädännössä turvatut oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti.⁸⁵

Urheilun oikeusturvalautakunta on jo ratkaisussaan UOL 1/2004 nostanut esiin, että lapsen etu on huomioitava kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa myös urheiluseuroissa. Jäljempänä tarkasteltaessa lajiliittojen sääntelyä ja urheilun oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevia ratkaisuja lähemmin voidaan kuitenkin huomata, että toiminnassa ei välttämättä ole täysin sisäistetty sitä, millainen merkitys lapsen edulle tulisi ratkaisuharkinnassa antaa, tai sitä, että intressipunninta tulisi suorittaa avoimesti kussakin tapauksessa erikseen eikä pelkkä lapsen etuun viittaaminen riittävällä tavalla osoita sitä, että asiassa olisi tosiasiallisesti pohdittu lapsen etua.

2.4.3 Lapsen oikeus osallisuuteen

Lapsen osallisuus oikeus on kiinteässä yhteydessä lapsen edun arvioimiseen ja sen toteutumiseen. Lapsen oman näkemyksen huomioiminen on olennainen osa lapsen edun mukaista ratkaisua.⁸⁶ On katsottu, että ratkaisua ei lähtökohtaisesti voida pitää lapsen edun mukaisena, jos lapsen omaa mielipidettä ei ole asianmukaisesti selvitetty ja myös otettu ratkaisua tehtäessä huomioon.⁸⁷ Osallisuus oikeuden normatiivinen ydin on LOS 12 artiklassa ja PL 6 § 3 momentissa.

LOS 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat jokaiselle lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimituksissa joko suoraan tai

⁸⁵ Hakalehto-Wainio 2011, s.516–517

⁸⁶ Saastamoinen 2016, s.11

⁸⁷ Hakalehto 2018, s.52

edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

LOS 12 artiklan voidaan katsoa olevan lapsen oikeudellisen aseman kannalta radikaali. Se velvoittaa antamaan lapsille mahdollisuuden osallistua kaikkiin heitä koskeviin ratkaisuihin ja korostaa lapsen iän ja kehityksen mukaan vahvistuvaa itsemääräämisoikeutta.⁸⁸

Sopimuskohdan tarkoittamasta oikeudesta käytetään yleisesti ilmaisua *oikeus osallisuuteen*, vaikka sanaa *osallisuus* ei sopimustekstissä esiinnykään. Esimerkiksi Hakalehto on katsonut, että osuvamaa voisi olla käyttää ilmaisua *lapsen oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin*, koska artikla edellyttää nimenomaisesti lapsen näkemyksen konkreettista huomioon ottamista pelkän näkemyksen selvittämisen sijaan.⁸⁹ Suomen perustuslaissa asia onkin ilmaistu tällä tavoin.⁹⁰

LOS 12 artiklan mukainen osallisuus oikeus on Suomessa usein ymmärretty liian kapeasti, kun se on liitetty lähinnä lapsen kuulemiseen häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Tosiasiassa artikla kuitenkin turvaa lapselle oikeuden ilmaista näkemyksensä käsillä olevista ratkaisuvaihtoehdoista kaikissa häntä koskevissa asioissa ja lapsella on myös oikeus odottaa, että hänen näkemyksensä otetaan päätöksenteossa huomioon. On huomattava, että käytännössä suurin osa lapsen elämässä tapahtuvista häntä koskevista ratkaisuista koskee jotain aivan muuta kuin hallinto- tai tuomioistuinprosesseja.⁹¹

Lapsella on siis oikeus esittää näkemyksensä ja saada se huomioon otetuksi myös viranomaisprosesseja arkisemmissä toimintaympäristöissä ja ratkaisuprosesseissa. On selvää, että osallisuus oikeus tulisi huomioida myös urheilutoiminnassa. Lapsen osallistaminen ei tarkoita sitä, että lopullisen ratkaisun tulee aina vastata lapsen omaa mielipidettä, mutta on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus vaikuttaa ja hänen mielipiteensä kuullaan ja siihen suhtaudutaan vakavasti ja arvostavasti.⁹²

⁸⁸ Hakalehto 2018, s.47

⁸⁹ Hakalehto 2018, s.48

⁹⁰ PL 6.3 § mukaan Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikätasoaan vastaavasti.

⁹¹ Hakalehto-Wainio 2011, s.522

⁹² HE 252/2006 vp.

Osallistumisoikeuden toteutuminen käytännössä siten, kun se on sopimuksessa tarkoitettu toteutuvaksi, edellyttää siihen velvoittavan lainsäädännön ohella aikuisilta kaikilla yhteiskunnan sektoreilla kokonaisvaltaisesti myönteistä suhtautumista lapsiin ja heidän näkemyksiensä kunnioittamista.⁹³ Osallisuusperiaatteen mukaisesti on siis lähdettävä siitä, että silloin, kun kyse on jollakin tavoin lapseen vaikuttavasta kysymyksestä, ei ole olemassa mitään sellaista tiettyä aikuisten vallan aluetta, jolla lapsen näkemystä ei tarvitsisi ottaa huomioon.⁹⁴ Mikäli lapsen näkemys jätetään kuulematta tai sitä ei oteta ratkaisua tehtäessä huomioon, tulisi tämä kyetä erikseen perustelemaan lapsen edun toteuttamisen näkökulmasta.⁹⁵

Urheilutoiminnassa käsillä lienee hyvin harvoin sellaisia tilanteita, joissa lapsen näkemyksen selvittäminen voisi jollain lailla vaarantaa lapsen edun toteutumista. Urheilun harrastaminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa siihen, missä ja miten hän haluaa toimintaan osallistua. Lähtökohtaisesti lapsen oman näkemyksen selvittäminen tulisi siis olla sisäänrakennettu vaihe myös lasten urheilutoimintaa koskevissa ratkaisuprosesseissa, kuten seurasiirtojen harkinnassa, minkä lisäksi lapsen omaa näkemystä tulisi mahdollisuuksien mukaan myös kunnioittaa.

2.4.4 Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun

PL 6 § sisältyy yleinen yhdenvertaisuuslauseke ja säännös lasten kohtelemisesta tasa-arvoisesti yksilöinä. Lisäksi LOS 2 artiklan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiensa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua.

⁹³ Hakalehto-Wainio 2011, s.523

⁹⁴ Hakalehto 2018, s.89

⁹⁵ Hakalehto 2018, s.49

LOS:n asettama syrjintäkielto poikkeaa muiden ihmisoikeusinstrumenttien vastaavista säännöksistä siinä, että se kieltää syrjinnän ja eriarvoisen kohtelun paitsi lapsen omien ominaisuuksien perusteella, myös hänen perheenjäsentensä henkilöön perustuvan syrjinnän, kuten esimerkiksi asettamisen eri asemaan perheenjäsenen aseman tai toiminnan perusteella. On katsottu, että lapsen on saatava nauttia hänelle kuuluvista oikeuksistaan riippumatta esimerkiksi hänen vanhempiensa käyttäytymisestä ratkaisun tekijöitä kohtaan.⁹⁶ Lasten harrastukset herättävät toisinaan voimakkaita tunteita esimerkiksi heidän huoltajissaan, mikä saattaa toisinaan johtaa seuratoiminnan tai toiminnanjärjestäjien kärkkääseenkin arvosteluun ja konflikteihin vanhempien ja toiminnanjärjestäjien välillä. Tällaisilla tilanteilla ei kuitenkaan saa olla vaikutusta siihen, miten seura alaikäistä urheilijaa toiminnassaan kohtelee, vaan lapsella on oikeus yhdenvertaiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun riippumatta vanhempiensa käytöksestä.⁹⁷

Tilanteissa, joissa alaikäiset urheilijat ovat urheiluseuran jäseniä, yhdenvertaisuusvaatimus on perustuslain ja lapsen oikeuksien sopimuksen ohella perustettavissa myös yhdistyslakiin (503/1989). Yhdistyslain 33.2 § on säädetty, että yhdistyksen tekemä päätös on mitätön, mikäli se loukkaa olennaisesti jäsenen yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuusperiaate on yksi yhdistysoikeuden johtavista periaatteista.

Käsittelen jäljempänä lähemmin urheilun oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevia ratkaisuja. Ratkaisuista voidaan huomata, että kysymys yhdenvertaisesta kohtelusta on ollut toistuvasti esillä myös seurasiirtoja koskevissa riidoissa. Vaatimus yhdenvertaiseen kohteluun ulottuu myös seurasiirtotilanteisiin. Jos seura, josta lapsi tai nuori haluaa siirtyä muualle, on aiemmin sallinut siirtymisen toiseen seuraan, se ei voi olennaisesti poiketa aiemmin noudattamistaan toimintaperiaatteista myöhemmin siirtoa pyytävän lapsen tai nuoren kohdalla. On kiistatonta, että seura loukkaa yhdenvertaisuusvaatimusta, mikäli yksittäiselle seurasiirtoa pyytävälle lapselle tai nuorelle asetetaan olennaisesti tiukemmat ehdot kuin vastaavissa tilanteissa aiemmin on asetettu.⁹⁸

⁹⁶ Hakalehto-Wainio 2011, s.518

⁹⁷ Ratkaisussa UOL 1/2004 on katsottu seuran loukkaaneen junioripelaajien oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun, kun heidät oli jätetty ottamatta joukkueen jäseniksi heidän huoltajiensa ja joukkueen johdon välisten konfliktien vuoksi.

⁹⁸ Rauste 2017 s.174

2.4.5 Lapsen oikeus suojeluun

LOS 3 artiklan 2-kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet.

Lapsen oikeus suojeluun on haluttu turvata säätämällä huomattavasti tiukempia velvoitteita kuin muissa ihmisoikeussopimuksissa. LOS sisältää useita artikloita, joissa on määräyksiä lasten suojelemiseksi erityisiltä haittatekijöiltä. Kiellettyä on lähtökohtaisesti kaikenlainen lapsen kehitystä tai hyvinvointia vaarantava toiminta kuten lapseen kohdistuva väkivalta, välinpitämätön kohtelu ja hyväksikäyttö.⁹⁹ Keskeistä on huomata, että lapsen oikeuksien sopimuksessa tarkoitettu lapsen suojelu on käsitteenä pidettävä erillään lastensuojelusta. Lapsen suojelu on nähtävä kaikkien hänen kanssaan toimivien aikuisten velvollisuudeksi, kun taas lastensuojelusta vastaavat viranomaiset.¹⁰⁰

Kokoavasti voidaan todeta, että lapsen suojelulla tarkoitetaan kaikenlaista lapsen suojaamista kaikenlaiselta lasta vahingoittavalta toiminnalta. Lasta tulee suojella kaikissa ympäristöissä, joissa hän toimii niin kotona, koulussa kuin erilaisten palveluiden asiakkaana tai kuluttajanakin.¹⁰¹ Periaatetta ei siis voida sivuuttaa myöskään urheilutoiminnassa vaan alaikäisiä koskevia ratkaisuja tehtäessä tulisi pyrkiä varmistumaan siitä, etteivät ratkaisut seurauksineen ole haitallisia lapsen hyvinvoinnille tai kehitykselle.

2.4.6 Lapsen oikeus harrastaa vapaasti

Lapsen vapaata harrastusoikeutta sen enempää kuin liikuntaa ja urheilua ylipäättäen ei ole nimenomaisesti mainittu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Aiemmin käsiteltyjen perustuslain turvaamien vapausoikeuksien ohella oikeus harrastaa urheilua vapaasti saa kuitenkin osaltaan suoraa tukea myös lapsen oikeuksien sopimuksesta. Alaikäisten liikunnan ja urheilun kannalta keskeisenä voidaan pitää sopimuksen 31 artiklan mukaista lapsen oikeutta lepoon ja vapaa-

⁹⁹ Hakalehto 2018, s.43

¹⁰⁰ Saastamoinen 2016, s.3

¹⁰¹ Hakalehto-Wainio 2011 s.520

aikaan, hänen kehitystasonsa mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin.¹⁰²

Myös lapsen oikeuksien komitea on katsonut urheilun olevan oma keskeinen asiakysymyksensä ja sivunnut lasten liikuntaa ja urheilua yleiskommentissaan 17.¹⁰³ Lapsen oikeuksien komitean mukaan 31 artiklassa tarkoitettuun virkistystoimintaan kuuluvat muun ohella urheilulajit sekä seura- ja harrastustoiminta. Vaikka toiminta voi olla, ja usein on, järjestettyä ja aikuisten hallinnoimaa, toimintaan osallistumisen tulee aina olla lapselle vapaaehtoista. Jotta harrastustoiminnan voidaan katsoa olevan lapsen edun mukaista virkistystoimintaa, tulee lapsen saada vapaasti päättää osallistumisestaan ja kokea saavansa toimintaan osallistumisesta niin henkilökohtaista kuin sosiaalistakin arvoa.¹⁰⁴ On perusteltua ajatella, että lasten osalta seurassa tapahtuvan harrastustoiminnan on tarkoituksena ensisijaisesti tuottaa hyötyä lapselle sen sijaan, että lapsen osallistumisen tulisi tuottaa hyötyä seuralle.

Yhtenä keskeisenä osana komitean peräänkuuluttamaan vapaaehtoisuuteen liittyy nähdäkseni myös lapsen vapaus valita, missä hän urheilutoimintaan osallistuu. Tarkastelen jäljempänä tässä tutkielmassa vielä lähemmin urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja, mutta todettakoon jo tässä vaiheessa, että myös urheilun oikeusturvalautakunta on korostanut ratkaisukäytännössään LOS 31 artiklan mukaista lapsen vapaata harrastusoikeutta. Urheilun oikeusturvalautakunta on muun muassa todennut, että lasten kohdalla urheilutoiminnassa tulisi viimeiseen saakka pidättäytyä sellaisista käytännön toimista, jotka rajoittavat heidän mahdollisuuttaan harrastaa ja osallistua kilpaurheiluun heidän haluamallaan tavalla.¹⁰⁵

¹⁰² HE 190/2014, s.14

¹⁰³ CRC/C/GC/17 kohta 6. Komitea ei kuitenkaan ainakaan toistaiseksi ole päätenyt antamaan omaa kommenttia koskien lasten urheilutoimintaa.

¹⁰⁴ CRC/C/GC/17 kohta 14 d

¹⁰⁵ UOL 2/2021

2.5 Yhteenveto

Yleisestikin voidaan todeta, että urheiluun liittyviä oikeuskysymyksiä tarkasteltaessa korostuu useiden näkökulmien samanaikainen huomioon ottaminen.¹⁰⁶ Tämä korostuu myös alaikäisten harrasteurheilua koskevassa tarkastelussa. Kuten todettu spesifisti urheilutoimintaa koskevaa sääntelyä on ylipäättään lainsäädännössämme vähän eikä Suomessa myöskään ole erillistä lainsäädäntöä, joka määrittelisi nimenomaisesti alaikäisten oikeuksia tai asemaa urheilussa, vaan lasten oikeuksia urheilussa koskeva sääntely jakautuu useisiin lakeihin ja oikeusperiaatteisiin.¹⁰⁷

Tarkasteltaessa lapsen oikeuksien toteutumista harrasteurheilussa keskiöön nousevat lapsen perusoikeudet ja niiden turvaaminen samalla, kun on kyettävä huomioimaan myös toimintaympäristön erityispiirteet. Lapsen oikeudet urheilussa eivät kulminoidu minkään yksittäisen säännöksen tai periaatteen varaan, vaan arvioiminen vaatii laajemman kokonaiskuvan hahmottamista ja lapselle lainsäädännöllä turvattujen oikeuksien merkityksen ymmärtämistä. Suomen lainsäädännön noudattaminen, lapsen oikeuksien sopimuksen kunnioittaminen sekä lapsen edun mukaisen toimintakulttuurin luominen ja turvaaminen on kaikkien lasten ja nuorten urheilutoimintaan roolissa tai toisessa osallistuvien aikuisten yhteinen vastuu.¹⁰⁸

Lasten oikeuksista on ihmisoikeussopimusten ja lainsäädännön ohella olemassa myös niin kutsuttua soft law -sääntelyä erilaisina ohjeina ja suosituksina. Ohjeet ja suositukset eivät itsessään ole juridisesti velvoittavia, mutta ne sisältävät usein koottuna keskeisiä oikeudellisesti velvoittavia sääntöjä ja periaatteita. Vaikka ohjeiden ja suositusten noudattamiseen ei velvoiteta sanktioiden uhalla, niiden sisältämiä, esimerkiksi lapsen edun ensisijaisuutta painottavia kohtia on kuitenkin tosiasiassa noudatettava sillä perusteella, että kyseessä on lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyvä oikeus.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Halila 2006, s.12

¹⁰⁷ Ek-Kokko 2022, s.38

¹⁰⁸ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2020

¹⁰⁹ Hakalehto 2018, s.20

Tällaisen lasten urheilutoiminnan tarkastelun kannalta merkityksellisenä kansainvälisenä ohjeistuksena on mielestäni syytä nostaa esiin Japanin UNICEF-komitean raportti ”Children’s Rights in Sport Principles”. Raportissa on hahmoteltu kymmenen keskeistä periaatetta lasten oikeuksien turvaamiseksi urheilussa ja se tarjoaa nähdäkseni käyttökelpoisen viitekehyksen lapsilähtöisen ja lapsen oikeudet kokonaisuudessaan huomioivan urheilujärjestelmän kehittämiseen. Periaatteet korostavat urheilutoimijoiden velvollisuutta ottaa lapsille lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet huomioon myös urheilutoiminnassa. Kokonaisuudessaan raportti nähdäkseni ilmentää lapsen oikeuksien näkökulmasta hyvin oleellista pyrkimystä sen turvaamiseen, että urheilutoiminta tukisi lapsen tai nuoren hyvinvointia ja kehitystä sen sijaan, että se tavalla tai toisella häittäisi sitä.¹¹⁰

¹¹⁰ Japan Committee for UNICEF: <https://childinsport.jp/en/>

3 Lajiliittojen seurasiirtosääntely

3.1 Junioriurheilijoiden seurasiirtorajoitukset yleisesti

3.1.1 Yleistä

Kesken kilpailukauden tapahtuvat *seurasiirrot* eli lapsen tai nuoren siirtyminen urheiluseurasta toiseen ovat yksi eniten erimielisyyksiä aiheuttavista tilanteista lasten ja nuorten urheilutoiminnassa.¹¹¹ Urheiluseuran toimintaan osallistuminen, kuten joukkueeseen tai muuhun ryhmään liittyminen, eivät vielä itsessään rajoita alaikäisen urheilijan oikeutta osallistua vapaasti toimintaan valitsemassaan lajissa, samanaikaisesti tai myöhemmin, myös jossakin toisessa urheiluseurassa. Niin kauan, kun lapselle tai nuorelle ei ole hankittu *kilpailulisenssiä*¹¹², eikä hän ole osallistunut lajiliiton alaiseen kilpailutoimintaan, hän voi osallistua haluamansa seuran tai seurojen toimintaan ja myös vaihtaa lajin sisälläkin seuraa täysin vapaasti. Tämä absoluuttinen valinnanvapaus kuitenkin lakkaa siinä vaiheessa, kun lapsi tai nuori ensimmäisen kerran päättää osallistua lajiliiton alaiseen kilpailutoimintaan ja hänelle hankitaan siihen vaadittava kilpailulisenssi. Kilpailulisenssin hankkimisen jälkeen lapsi tai nuori sitoutuu lajiliiton kilpailusääntöihin, joiden mukaan lapsi tai nuori ei voi vapaasti osallistua kilpailutoimintaan muun kuin sen seuran edustajana, jonka hän on lisenssiä hankittaessa ilmoittanut seurakseen.¹¹³ Kilpailulisenssi siis määrittää sen, missä seurassa lapsella tai nuorella on *edustus oikeus* kilpailutoiminnassa. Kilpailusäännöissä puolestaan säännellään siitä, miten ja milloin edustus oikeus samassa lajissa on mahdollista siirtää toiseen seuraan.

3.1.2 Pelaajan edustus oikeus ja sen merkitys

Lapsen tai nuoren mahdollisuus osallistua lajiliittojen alaiseen kilpailutoimintaan määritellään lajiliittojen säännöissä edustus oikeuden käsitteen avulla. Lapsi tai nuori ei voi osallistua kilpailutoimintaan sellaisen seuran edustajana, jossa hänellä ei ole kilpailusääntöjen mukaista

¹¹¹ Rauste 2017, s.177

¹¹² Lasten ja nuorten ikäluokissa lajiliitot ovat toisinaan antaneet kilpailulisenssille myös alaikäisten toimintaan paremmin soveltuvia nimityksiä kuten pelipassi tai kisapassi. Oikeudellisessa mielessä tällaiset passit ovat nimityksestään huolimatta kilpailulisenssejä. ks. Rauste 2017, s.66

¹¹³ Rauste 2017, s.178–179

vahvistettua edustusoikeutta.¹¹⁴ Kilpailusääntöjen mukaan edustusoikeus syntyy kilpailutoimintaan ensimmäistä kertaa osallistuvalla lapsella tai nuorella yleisimmin siihen seuraan, jota lapsi tai nuori ensimmäisessä lajiliiton alaisessa kilpailussa tai ottelussa kilpailulisenssin ostamisen jälkeen edustaa. Kun edustusoikeus on katsottu syntyneeksi johonkin seuraan, lapsi tai nuori voi tämän jälkeen osallistua samassa urheilulajissa lajiliiton alaiseen kilpailutoimintaan jonkin muun seuran edustajana vain siinä tapauksessa, että hänen edustusoikeutensa on lajiliiton kilpailusäännöissä määrättyä siirtomenettelyä noudattaen siirretty toiseen seuraan. Vapaata siirto-oikeutta on rajoitettu eri lajiliittojen säännöissä eri tavoin ja seurasiirrolle asetetut edellytykset voivat poiketa merkittävästikin eri lajien välillä.¹¹⁵

Kysymys edustusoikeudesta ja sen siirtymisestä on joka tapauksessa varsin keskeinen sekä pelaajan että seuran kannalta tarkasteltaessa organisoitua kilpailutoimintaa. Seuran joukkue voi sarjatoiminnassa peluuttaa vain niitä pelaajia, joilla on edustusoikeus seurassa.¹¹⁶ Seuralle koituu edustusoikeudettoman urheilijan osallistumisesta kilpailu- tai ottelutapahtumiin ankaria seuraamuksia. Joukkueurheilussa jo pelkästään edustusoikeudettoman pelaajan merkitseminen kokoonpanoon, vaikka tämä ei tosiasiansa pelaisi ottelussa lainkaan, johtaa lähtökohtaisesti siihen, että joukkue tuomitaan hävinneeksi kaikki ne sarjapelit, joissa edustusoikeudeton pelaaja on ollut merkittynä ottelupöytäkirjassa kokoonpanoon.¹¹⁷

Seurasiirtotilanteissa pelaaja ei siis voi osallistua uuden seuransa edustajana kilpailutoimintaan ennen kuin edustusoikeuden siirto on sääntöjen edellyttämällä tavalla vahvistettu, koska uusi seura harvemmin lienee valmis ottamaan riskin mahdollisesta ottelutulosten myöhemmästä mitätöinnistä. Mikäli seuran vaihtoon liittyy erimielisyyksiä tai epäselvyyksiä, voi lapsen tai nuoren mahdollisuus osallistua urheilutoimintaan vapaasti haluamallaan tavalla käytännössä estyä, kunnes siirtokiista on ratkaistu. Määräysvalta pelaajan edustusoikeudesta kuuluu usein kilpailusääntöjen nojalla käytännössä pitkälti tämän vanhalle seuralle, mikä voidaan nähdä oikeudellisesti ongelmallisena etenkin alaikäisten amatööriurheilijoiden kohdalla.

¹¹⁴ Rauste 2017, s.181

¹¹⁵ Rauste 2017, s.182

¹¹⁶ Halila-Norros 2017, s.176

¹¹⁷ Rauste 2017 s. 181

3.1.3 Vapaata siirto-oikeutta rajoittavat säännöt lasten harrasturheilussa ja niiden urheilullinen perustelu

Vapaata siirto-oikeutta on myös alaikäisten amatööriurheilijoiden osalta rajoitettu useiden lajiliittojen säännöissä sekä asettamalla seuran vaihtamiselle ajallisia rajoituksia että asettamalla vanhan seuran suostumus edellytykseksi toimintakauden alkamisen jälkeen tapahtuville seurasiirrolle. Kuten todettua, se miten vapaata siirto-oikeutta säännellään ja millaisin edellytyksin seurasiirto on mahdollista toteuttaa, vaihtelee eri lajiliittojen säännöissä. Tarkastelen jäljempänä vielä lähemmin suosituimpien joukkuelajien¹¹⁸ seurasiirtoja koskevaa sääntelyä, mutta sitä ennen käsittelen yleisesti seurasiirroille asetettuja rajoituksia ja rajoituksille esitettyjä perusteluita.

Lajiliittojen kilpailusäännöissä rajoitetaan lapsen tai nuoren mahdollisuutta siirtyä seurasta toiseen eri tavoin riippuen siitä, missä vaiheessa peli- tai kilpailukautta lapsi tai nuori seurasiirtoa haluaa. Kilpailujen ja sarjojen urheilullisen oikeudenmukaisuuden turvaamisen vuoksi lajiliittojen kilpailusäännöissä on myös määräyksiä, joilla ei ainoastaan rajoiteta siirto-oikeutta, vaan seurasta toiseen siirtyminen saatetaan kieltää myös kokonaan tietyn ajankohdan jälkeen.¹¹⁹

Vapaan siirto-oikeuden ajallista rajoittamista on yleisesti perusteltu keskeisesti kahdenlaisilla syillä. Ensinäkin on katsottu olevan tärkeää, että joukkue ei menettäisi merkittävästi pelaajia enää sen jälkeen, kun sitova ilmoittautuminen tiettyyn kilpailusarjaan on tehty. On katsottu, että seuralla tulee olla mahdollisuus estää hallitsemattomat seurasiirrot peli- tai kilpailukauden aikana, koska usean lapsen tai nuoren lähteminen joukkueesta kesken pelikauden saattaisi pahimmillaan johtaa siihen, että joukkue ei pystyisi osallistumaan tai pelaamaan sarjaa loppuun siten kuin se on sarjaan ilmoittautuessaan suhteessa muihin joukkueisiin sitoutunut.¹²⁰

Vapaan siirto-oikeuden rajoittamisen nähdään siis olevan toiminnan- ja kilpailunjärjestämisen turvaamisen kannalta tarpeen. On myös katsottu, että joukkuelajeissa on pidettävä

¹¹⁸ LIITU 2024

¹¹⁹ Rauste 2017, s.184

¹²⁰ Rauste 2017, s.183

aatteellisesti hyväksyttävänä urheilullisena lähtökohtana sitä, että joukkueet pelaisivat läpi kauden samalla kokoonpanolla ja muutoksia kokoonpanoihin voitaisiin hyväksyä vain poikkeuksellisesti.¹²¹ Perusteluiden voidaan nähdä osaltaan ilmentävän urheilussa keskeisenä pidettävää reilun pelin periaatetta. Periaatteen mukaisena ajatuksena on turvata kaikille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja kilpailla sarjatoiminnassa yhdenmukaisista lähtökohdista.¹²² Tavoite siitä, että kaikilla tulee olla reilut edellytykset menestyä kilpailutoiminnassa, voidaan liittää urheilussa myös pelin henkeen. Yksilö ei saa omalla toiminnallaan haitata muiden reiluja kilpailuedellytyksiä.¹²³ Kilpailullisesta ja urheilullisesta näkökulmasta siirto-oikeuden rajoittamisen voidaan katsoa olevan ainakin jossain määrin perusteltua.

Kun puhutaan alaikäisten harrasturheilusta, sääntöjen oikeudellisen hyväksyttävyyden arvioinnissa ei kuitenkaan voida korostuneesti painottaa urheilullisia ja kilpailullisia näkökohtia. Vapaan siirto-oikeuden rajoittaminen kohdistuu lapsen tai nuoren keskeisiin perusoikeuksiin ja rajoittaa heidän vapaata harrastusoikeuttaan. Kuten todettua, lähtökohtaisesti alaikäisten urheilijoiden kohdalla tällaisista rajoituksista tulisi pidättäytyä mahdollisimman pitkälle.¹²⁴ Tämä ei tarkoita sitä, että alaikäisten amatööriurheilijoiden vapaata siirto-oikeutta ei voitaisi missään tilanteessa lainkaan rajoittaa. Oikeudellisessa tarkastelussa erityistä huomiota on kuitenkin kiinnitettävä tarkemmin rajoitusten sisältöön ja laajuuteen sekä ennen kaikkea niiden välttämättömyyteen suhteessa rajoituksilla tavoiteltuihin päämääriin.

Lapsen tai nuoren vapaan harrastusoikeuden rajoittamisessa ei saa missään tilanteessa mennä pidemmälle kuin on välttämätöntä jonkin yleisesti hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi. Vapaan harrastusoikeuden rajoittamiselle on kyettävä aina esittämään hyväksyttävät perusteet ja velvollisuus näiden perusteiden esittämiseen on nimenomaisesti ratkaisun tekijällä.¹²⁵ Lapsen oikeuksien asianmukainen huomioiminen edellyttää sitä, että jo vapaata siirto-oikeutta

¹²¹ Halila-Norros 2017, s.177

¹²² Aine 2011, s.35

¹²³ Aine 2011, s.37

¹²⁴ UOL 2/2021

¹²⁵ Aine 2011, s.30

rajoittavia sääntöjä laadittaessa kiinnitettäisiin erityistä huomiota siihen, kuinka tiukkojen siirtorajoitusten voidaan aidosti katsoa olevan toiminnanjärjestämisen tai muiden joukkueessa urheilevien lasten oikeuksien ja etujen toteutumisen turvaamiseksi välttämättömiä. Sääntelyn tarpeellisuudelle tulisi esittää yksityiskohtaiset ja täsmälliset perustelut sen sijaan, että vedotaan vain yleisellä tasolla ympäripyöreästi toiminnan järjestämiseen liittyviin syihin.

Lapsen oikeuksien näkökulmasta säännöiltä tulisi edellyttää sitä, että ne eivät mahdollista kategorista siirron epäämistä sääntöihin vedoten. Siirron kieltäminen tulisi perustella jokaisessa tapauksessa erikseen punnitsemalla lapsen intressejä suhteessa muihin asiassa merkittäviin intresseihin. Harkinnassa tulisi huomioida juuri käsillä olevassa tilanteessa vallitsevat olosuhteet ja siirrosta seuralle tai muille joukkueen jäsenille aiheutuvat seuraukset suhteessa siirtoa haluavan lapsen tai nuoren omiin intresseihin. Lasten ja nuorten harrasteurheilussa seurasiirtorajoitukseen on nähdäkseni perusteltua suhtautua kriittisesti, koska lähtökohtaisesti lapsen edun mukaisena voidaan kiistatta pitää sitä, että hän saa mahdollisimman täysimääräisesti toteuttaa vapaata harrastusoikeuttaan ja päättää itse missä hän urheilutoimintaan haluaa osallistua. Tästä näkökulmasta sääntelyssä olisi perusteltua lähteä siitä, että säännöt mahdollistaisivat siirron epäämisen ainoastaan painavista syistä sen sijaan, että lapsen tai nuoren tulisi kyetä esittämään erityisiä perusteita siirron saamiseksi.

Toisena syynä vapaan siirto-oikeuden ajallisille rajoituksille on nähty urheilullisen oikeudenmukaisuuden turvaaminen ennen kaikkea sarjamuotoisessa kilpailutoiminnassa. Etenkin joukkuelajeissa kilpailutoiminta tapahtuu usein koko kauden kestävässä ottelusarjassa ja joukkueiden paremmuus määräytyy koko sarjan aikana kerättyjen yhteispisteiden perusteella. On katsottu, että ennakoimattomat voimasuhteiden vaihtelut pelikauden aikana heikentäisivät sarjan urheilullista oikeudenmukaisuutta, uskottavuutta ja katsojien mielenkiintoa. On katsottu, että samaan sarjaan osallistuvien joukkueiden välillä urheilullisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen edellyttää sitä, että pelaajat eivät kesken pelikauden vaihtelee yhdestä sarjaan osallistuvasta joukkueesta toiseen.¹²⁶ Voittamisen ja menestyksen tavoittelun voidaan yleisesti kiistatta katsoa kuuluvan kilpaurheilun ytimeen ja tästä lähtökohdasta katsottuna sen tavoittelemista, että joukkueiden voimasuhteissa ei sarjan aikana

¹²⁶ Rauste 2017, s.183

tapahtuisi olennaista vaihtelua, voidaan sinänsä pitää urheilullisesta näkökulmasta oikeudenmukaisena ja perusteltuna.

Myös edellä kuvatut perustelut siirtorajoituksille kuitenkin korostavat varsin voimakkaasti urheilutoiminnan kilpailullista näkökulmaa ja tällaisessa lähestymistavassa lapsen oikeudet eivät välttämättä saa riittävästi ansaitsemaansa huomiota. Tämän kaltaisia perusteluja vapaan siirto-oikeuden rajoittamiselle voitaisiin pitää relevantteina puhuttaessa ammattimaisesta kilpaurheilusta, joka on nykyisin urheilun ohella pitkälle kaupallistunutta ja viihteellistynyttä toimintaa, jossa menestyksellä on tosiasiallista merkitystä myös esimerkiksi seurojen taloudelle. Junioreiden harrasturheilussa kilpailutoiminnalla ei nähdäkseni voida katsoa olevan sellaista kaupallista viihdearvoa, että sarjan uskottavuus tai katsojien mielenkiinnon säilyminen olisivat relevantteja näkökohtia harrasturheilijoiden seurasiirtorajoitusten perustelemiseksi. Urheilullisen oikeudenmukaisuuden turvaaminen voidaan osaltaan nähdä hyväksyttävänä tavoitteena, mutta oma kysymyksensä on se, millainen merkitys sille voidaan antaa suhteessa lapsen oikeuksien toteutumiseen.

Vaikka lapsi tai nuori osallistuu lajiliiton organisoimaan kilpailutoimintaan, tulisi kuitenkin muistaa, että kyse on alaikäisten amatööriurheilijoiden kohdalla ennen kaikkea heidän harrastuksestaan. Kuten jäljempänä sääntöjen lähemmässä tarkastelussa voidaan huomata, seurasiirtorajoitukset on ulotettu joissakin lajeissa koskemaan pieniäkin lapsia. Lapsen oikeuksien näkökulmasta urheilutoiminnan keskiössä, myös silloin, kun siihen liittyy organisoitua kilpailutoimintaa, tulisi aina olla lapsilähtöisyys. Mitä kauempana ollaan mahdollisesti ammattilaisurheilijoiksi tähtäävien vanhimpien junioriurheilijoiden sarjoista, sitä vahvemmin kilpailullisten näkökohtien voimakkaan korostamisen sijaan etusijalle tulisi asettaa lasten ja nuorten harrastustoiminnan mielekkyys, sekä heidän kasvunsa, kehityksensä ja oikeuksiensa toteutumisen kokonaisvaltainen turvaaminen. Lapsioikeuden dosentti Virve-Maria Toivonen on korostanut, että kilpailulliset intressit, kuten voittamisen ja menestyksen tavoittelu, eivät lähtökohtaisesti missään tilanteessa saa mennä lapsen edun edelle myöskään urheilutoiminnassa.¹²⁷

¹²⁷ Älä riko urheilua podcast jakso 1.

3.1.4 Siirtorajoitusten oikeudellinen perustelu

Lapsen tai nuoren urheilutoimintaan osallistumisen oikeudellisia lähtökohtia ovat sopimusvapaus ja perustuslaissa turvattu yhdistymisvapaus. Sopimusvapauden periaatteen mukaisesti jokaisella on oikeus itse päättää osallistumisestaan urheiluseuran toimintaan sekä siitä, kenen kanssa sopimuksia solmii. Perustuslain nojalla jokaisella on vastaavasti myös oikeus kuulua yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen, esimerkiksi urheiluseuran, toimintaan. Oikeusjärjestelmän määräämä peruslähtökohta on näin ollen se, että lapsen tai nuoren aiempi urheiluseura ei voi rajoittaa lapsen tai nuoren osallistumista jonkin toisen urheiluseuran toimintaan.¹²⁸ Samaan aikaan perusoikeuksien vapaaehtoisen rajoittamisen ja niistä luopumisen on katsottu olevan sopimusoikeuden nojalla ainakin jossain määrin mahdollista. On katsottu, että urheilutoiminnassa sopimusvapauden ja yhdistymisvapauden vapaaehtoinen rajoittaminen tapahtuu lajiliiton kilpailusääntöihin sitoutumisen kautta.¹²⁹

Keskeiseksi perusteeksi perusoikeuksien rajoittamiselle urheilussa on nähty urheilijan suostumus.¹³⁰ Suostumuksen ajatuksena on, että urheilijalla itsellään on oikeus päättää missä määrin hän perusoikeuksiaan käyttää. Mahdollisuus tällaiseen perusoikeuksista luopumiseen voidaan osaltaan sinänsä luontevasti liittää perusoikeuksiin, jotka liittyvät yksilön itsemääräämisoikeuteen. Tästä huolimatta ajatus siitä, että urheilija voisi oikeuttaa perusoikeuksiinsa puuttumisen ilman erityistä oikeusperustetta, ei ole ongelmaton. Ongelmallisena voidaan nähdä esimerkiksi se, milloin yksilön voidaan tosiasiallisesti katsoa vapaaehtoisesti suostuneen perusoikeuksiensa rajoittamiseen.¹³¹ Kysymys luopumisen vapaaehtoisuudesta ja nimenomaisuudesta voidaan nähdä relevanttina urheilussa erityisesti horisontaalisuhteissa.¹³²

Kuten todettua, lajiliitoilla on käytännössä monopoliasema sääntöjen asettamisessa, eikä urheilijalla tosiasiallisesti ole mahdollisuutta olla sitoutumatta sääntöihin, sikäli kun haluaa kilpailutoimintaan osallistua. Nähdäkseni tällaisessa tilanteessa on perusteltua kyseenalaistaa

¹²⁸ Rauste 2017, s.177

¹²⁹ Rauste 2017, s.177

¹³⁰ Virtanen 2015, s. 214

¹³¹ Viljanen 2001 s.107–110

¹³² Halila-Norros 2017, s.168

sitä, voidaanko alaikäisten urheilijoiden katsoa vapaaehtoisesti suostuvan perusoikeuksiensa rajoittamiseen sitoutuessaan kilpailusääntöihin, kun heillä ei käytännössä ole mahdollisuutta olla sitoutumatta niihin eikä myöskään mahdollisuutta vaikuttaa sääntöjen sisältöön. Ainakaan tilanteessa, jossa lajiliiton sääntöihin sitoutumisen katsotaan tapahtuvan suoraan kilpailulisenssin hankkimalla ilman nimenomaista suostumusta perusoikeuksia rajoittaviin sääntöihin, ei siirto-oikeutta rajoittavia sääntöjä voida nähdäkseni pätevästi perustella sillä, että kyse olisi sopimukseen perustuvasta vapaaehtoisesta perusoikeuksien rajoittamisesta.

Nimenomaisen sopimuksen puuttuessa rajoitusten oikeudellisessa arvioinnissa tulisi ensisijaisesti lähteä siitä, että rajoituksille tulee kyetä esittämään erityiset hyväksyttävät perusteet rajoitusten välttämättömyydelle suhteessa niillä tavoiteltuihin päämääriin. Hyväksyttäväksi katsottavilta siirtorajoituksilta voidaan kootusti edellyttää ainakin sitä, että rajoitusten voidaan katsoa erottamattomasti liittyvän kilpailutoiminnan asianmukaiseen järjestämiseen, rajoitukset ovat rajattuja ja suhteellisia niille asetettuihin tavoitteisiin nähden, sekä sitä, etteivät rajoitukset perusteettomasti tai kohtuuttomasti rajoita amatööripelaajien perusoikeuksia.¹³³

3.1.5 Siirtorajoitukseen sitoutuminen

Mikäli siirtorajoituksille on löydettävissä pätevät oikeudelliset perusteet, oma kysymyksensä on vielä se, millä tavoin alaikäisen harrasteurheilijan voidaan katsoa pätevästi sitoutuneen perusoikeuksia rajoittaviin sääntöihin. Lähtökohtaisesti kaikki urheilijat, joilla on kilpailulisenssi, voidaan lukea kuuluviksi organisoidun urheilun piiriin ja lisenssin haltijan katsotaan myös sitoutuneen urheilun sisäiseen sääntelyjärjestelmään. Siitä, mitä tehokkaaseen sääntelyyn sitoutumiseen kulloinkin vaaditaan, voidaan kuitenkin esittää erilaisia näkemyksiä.¹³⁴

Esimerkiksi Rauste katsoo, että kilpailulisenssi on lapsen tai nuoren ja lajiliiton välinen sopimus, jolla lajiliitto sallii lapsen osallistumisen kilpailutoimintaan ja vastavuoroisesti lapsi tai nuori sitoutuu noudattamaan lajiliiton kilpailusääntöjä, vaikka nimenomaista sopimusehtoa

¹³³ Huhtamäki 2021, s.127

¹³⁴ Halila 2002, s.814

ei olisikaan kilpailulisenssiä ostettaessa ilmaistu.¹³⁵ Myös urheilun oikeusturvalautakunta on ratkaisukäytännössään katsonut, että yhdistyksen ja joukkueen sääntöihin sitoutuminen voi tapahtua myös muulla tavoin kuin sääntöihin sitoutumisesta nimenomaisesti sopimalla.¹³⁶ Sopimusoikeudellisesti on selvää, että sitoutuminen voi tapahtua myös konkludenttisin tahdonilmauksin. Kun kyse on säännöistä, jotka osaltaan rajoittavat lapsen tai nuoren perusoikeuksia, ei kysymys nähdäkseni kuitenkaan ole näin yksiselitteinen.

Esimerkiksi Huhtamäki on kyseenalaistanut, voiko alaikäinen pelaaja tai hänen huoltajansa sitoutua seurasiirtorajoitusten kaltaisiin perusoikeuksia rajoittaviin kilpailusääntöihin ainoastaan hyväksymällä ne kilpailulisenssiä koskevan etäkaupan yhteydessä. Huhtamäen mukaan sitoutuminen tällaisiin ehtoihin edellyttäisi selkeämpää ja nimenomaista suostumusta erillisellä sopimuksella seuran kanssa.¹³⁷ Huhtamäen näkemys on perusteltu kahdestakin syystä. Ensimmäkin, kuten edellä todettiin, jotta urheilijan voitaisiin katsoa sopimuksella suostuneen perusoikeuksiaan rajoittaviin sääntöihin, tulee suostumuksen olla annettu nimenomaisesti ja vapaaehtoisesti. Nähdäkseni etäkaupan yhteydessä rasti ruutuun - menetelmällä annettua hyväksyntää ei voida pitää nimenomaisena eikä varsinkaan vapaaehtoisena, koska kilpailulisenssin hankkiminen ja siihen liittyvien ehtojen hyväksyminen on käytännössä pakollista. Toiseksi lisenssin käytännössä hankkii ja vakioehdot hyväksyy usein lapsen tai nuoren puolesta tämän huoltaja. Jo seuran jäseneksi liittymisen on katsottu edellyttävän tietoista päätöstä sekä lapselta tai nuorelta itseltään että tämän huoltajalta.¹³⁸ Nähdäkseni tätä tulisi edellyttää myös sääntöihin sitoutumisen kohdalla eli perusteltua olisi hankkia nimenomainen suostumus ikätasoisesti myös lapselta tai nuorelta itseltään. Lapsen edun mukaisena voidaan pitää sitä, että hänellä on riittävät tiedot sääntöjen sisällöstä ja niiden merkityksestä ja mahdollisuus ilmaista myös oma näkemyksensä niihin sitoutumisesta.

Toisaalta sääntöjen ehdoton sitovuus voidaan kyseenalaistaa myös tilanteessa, jossa niihin on alun perin sitouduttu nimenomaisella sopimuksella. Lapsen huoltajilla on nuorista

¹³⁵ Rauste 2017, s.178

¹³⁶ ks.esim. UOL 9/2015 ja UOL 28/2016

¹³⁷ Huhtamäki 2021, s.117

¹³⁸ Rauste 2017, s.71

työntekijöistä annetun lain (998/1993) 1 luvun 3.2 §:n mukaan oikeus purkaa nuoren työntekijän työsopimus, jos purkamisen on tarpeellista tämän kasvatuksen, kehityksen tai terveyden takia. On vaikeaa löytää perusteita sille, miksi vastaavaa oikeutta ei olisi urheilujoukkueeseen toimintaan tai sääntöihin sitoutumisen osalta, etenkin tilanteissa, joissa toiminnan tai sääntelyn voidaan katsoa olevan lapselle tai nuorelle tavalla tai toisella haitallista.

3.2 Esimerkinä Suomen Jääkiekkoliiton (SJL) siirto-oikeutta rajoittavat säännöt

Vaikka vapaata siirto-oikeutta rajoittavia sääntöjä löytyy useampien lajiliittojen kilpailusäännöistä, julkisessa keskustelussa huomio ja esitetty kritiikki on kohdistunut pitkälti jääkiekkoliiton sääntelyyn. Jääkiekkoliiton on katsottu polkevan lasten ja nuorten perusoikeuksia ja kiusaavan heitä ja sääntöjen lainmukaisuutta on kyseenalaistettu monelta kantilta.¹³⁹ Nimenomaisesti jääkiekkoliiton piirissä syntyneitä seurasiirtoriitoja on päätynyt huomattava määrä myös urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaistavaksi ja valituksissa on usein vedottu muun ohella sääntöjen olevan perusoikeuksien vastaisia ja kohtuuttomia.

SJL:n voimassa olevien kilpailusääntöjen¹⁴⁰ kohdassa 1.1 on säännelty, että amatööripelaajat sitoutetaan kilpailusääntöjen ja siten myös siirto-oikeutta rajoittavien sääntöjen noudattamiseen pelipassin lunastamisella.¹⁴¹ Kilpailusääntöjen kohdan 6.1 U9 ja sitä vanhemmissa ikäluokissa edustusosoikeus on mahdollista siirtää uuteen seuraan ainoastaan SJL:n hyväksymän seurasiirtomenettelyn kautta. Pelaajan ensimmäinen edustusosoikeus syntyy oletuksena siihen seuraan, johon pelaajalle hankitaan pelipassi U9 iässä. Jääkiekkoliitto on siis ulottanut vapaata siirto-oikeutta rajoittavat säännöt koskemaan jo pieniäkin lapsia.

SJL kilpailusääntöjen 6.1 kohdan mukaan 1.7. jälkeen pelaaja voi vaihtaa seuraa ainoastaan sekä vanhan että uuden seuran suostuessa seurasiirtoon.¹⁴² Normaalissa

¹³⁹ ks.esim. Yle 16.2.2023, Yle 27.11.2024, Huhtamäki 2021

¹⁴⁰ Suomen Jääkiekkoliiton kilpailusäännöt 2025–2026

¹⁴¹ ks. tähän liittyvistä ongelmista edellä kappale 3.1.5. Palaan kysymykseen vielä sääntöihin sitoutumista koskevaa UOL:n ratkaisua tarkasteltaessa.

¹⁴² Liitto voi erityisen painavista syistä hyväksyä siirron ilman vanhan seuran suostumusta myös 1.7. jälkeen, mutta käytännössä näin tapahtuu vain harvoin ja hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa. ks. Huhtamäki 2021, s.98

seurasiirtomenettelyssä tapahtuvien U9-U18 ikäisten junioripelaajien seurasiirtojen aikarajoista on säädetty SJL:n kilpailusääntöjen kohdan 6.3 alakohdassa 1 seuraavasti:

- 1.5.–30.6. vapaa siirtoaika
- 1.7.–31.7. ei siirtoaikaa
- 1.8.–31.8. siirtoaika molempien seurojen yhteisellä suostumuksella
- 1.9.–31.10. siirtoaika molempien seurojen yhteisellä suostumuksella vain niille, jotka eivät ole edustaneet sarjaotteluissakuluvalla kaudella mitään seuraa
- 1.11.–30.11. siirtoaika molempien seurojen yhteisellä suostumuksella.
- 30.11. siirtoaika päättyy U15- ja nuoremmilla pelaajilla.
- 1.12.–15.2. U18-U16 ikäisillä siirtoaika molempien seurojen yhteisellä suostumuksella. U15- ja nuoremmilla ei siirtoaikaa.

Huomio kiinnittyy siihen, että SJL:n kilpailusääntöjen mukaan U9-U18 ikäluokissa kilpailutoimintaan osallistuvalla pelaajalla on siis mahdollisuus siirtyä seurasta toiseen vapaasti ilman vanhan seuran suostumusta ainoastaan kahden kuukauden aikana varsinaisen pelikauden ulkopuolella. Kesken pelikauden tapahtuvat siirrot edellyttävät siis SJL:n kilpailusääntöjen mukaan käytännössä aina sekä vanhan että uuden seuran suostumusta.¹⁴³ Toisin sanoen seuralla, josta alaikäinen junioripelaaja haluaisi siirtyä pois, on lähes poikkeuksetta sääntöjen puitteissa mahdollista evätä kesken pelikauden tapahtuva siirto ilman, että siirron epäämiseksi tarvitsee erikseen esittää minkäänlaisia erillisiä perusteita. Tällainen lähtökohta, jossa määräysvalta lapsen tai nuoren edustusosoikeuden käyttämisestä on käytännössä koko kauden ajaksi annettu seuralle, voidaan nähdä lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallisena.

Kuten todettua, lapsella tulisi lähtökohtaisesti olla vapaus päättää, missä ja miten hän harrastustoimintaan osallistuu ja harrastustoiminnan tulisi lähtökohtaisesti tukea lapsen tai nuoren hyvinvointia ja kehitystä. Uskallan väittää, että seurasiirtoja harvoin pyydetään ilman, että pyynnön taustalla on lapsen tai nuoren ja hänen huoltajiensa ajatus siitä, että siirto jollakin tapaa edesauttaisi lapsen hyvinvointia tai urheilullista kehitystä. Kuten todettua,

¹⁴³ Rajoitusten ei tältä osin voida katsoa olevan poikkeuksellisia eikä vapaa siirtoaika ole muihin joukkuelajeihin verrattuna mitenkään poikkeuksellisen lyhyt. Ks. esim. salibandyn ja jalkapallon amatööripelaajien seurasiirtoja koskevat määräykset.

urheilijalla on lähtökohtaisesti oikeus tehdä näitä ratkaisuita nimenomaan omaa etuaan edistäen. Seurasiirtoasiasta päätettäessä tehdään lasta koskeva ratkaisu, jossa lapsen omille intresseille ja näkemykselle siirron tarpeellisuudesta tulisi antaa merkittävä painoarvo. Lapsella on myös oikeus saada etunsa ratkaisua tehtäessä asianmukaisesti arvioituksi ja nykyinen sääntely tarjoaa käytännössä seuroille mahdollisuuden olla harkitsematta ja perustelematta lapsen etua seurasiirrosta päättäessään. Kategorisen sääntöihin nojaavan seurasiirron kieltämisen mahdollistaminen on edellä mainituista syistä lapsen oikeuksien näkökulmasta vähintäänkin ongelmallista.

Jääkiekkoliiton kilpailupäällikkö Pirkka Antila on perustellut vapaan siirtoajan lyhyttä kestoaa muun muassa sillä, että sen jälkeen, kun joukkueen pelaajat on valittu ja budjetti lyöty lukkoon, seuran täytyy voida arvioida, voiko se päästää pelaajan pois, jotta välttää siltä, että pelaajamäärä vähenee niin, että harrastaminen saattaa muodostua esimerkiksi taloudellisesti mahdottomaksi jäljelle jääneille pelaajille tai pahimmillaan joukkue hajoaisi kokonaan.¹⁴⁴ Rajoituksia nykyisessä laajuudessaan ei voida mitenkään kestävästi perustella sillä, että ne olisivat välttämättömiä näihin tavoitteisiin nähden. Käytännössä vielä useammankaan pelaajan jättäytyminen joukkueen toiminnasta harvemmin johtanee siihen, että joukkueen toiminnan jatkuminen tosiasiallisesti estyisi kokonaan. Siirto-oikeuden hyvin voimakasta rajoittamista ei voida pitää välttämättömänä tällaisten jokseenkin teoreettisten skenaarioiden välttämiseksi. Myös muiden pelaajien kustannusten hallitsematonta kasvua voitaisiin siirto-oikeuden rajoittamisen sijaan ehkäistä esimerkiksi sillä, että seurojen säännöissä olisi ennakoitua selkeästi sovittu vanhalle seuralle siirron yhteydessä maksettavasta kohtuullisesta korvauksesta.

Lisäksi, vaikka seura siirron evätessään haluaisi pitää pelaajan mukana omassa toiminnassaan, käytännössä ketään ei kuitenkaan voida pakottaa osallistumaan toimintaan vastoin tahtoaan. Käytännössä siirron kieltäminen voikin pahimmassa tapauksessa johtaa siihen, että lapsen tai nuoren harrastaminen tosiasiasa estyy tai ainakin keskeytyy pitkäksi aikaa, jos tämä ei ole halukas harrastamaan seurassa, josta on halunnut siirtyä pois. Tästä näkökulmasta rajoitukset eivät nähdäkseni tosiasiasa palvele ketään, mutta haitalliset vaikutukset alaikäiselle pelaajalle ja hänen kehitykselleen voivat kuitenkin olla huomattavia.

¹⁴⁴ Yle 16.2.2023

Kun siirtorajoitusten tarkoituksena on tarjota seuralle mahdollisuus arvioida seuran toiminnalle siirrosta aiheutuvat haitat, tämä tavoite olisi saavutettavissa huomattavasti lievemmilläkin rajoituksilla tai jopa rajoittamatta lähtökohtaisesti siirto-oikeutta lainkaan. Vanhan seuran olisi mahdollista arvioida siirrosta aiheutuvat haitat myös tilanteessa, jossa vapaa siirto-oikeus olisi pääsääntö, mutta vanhalla seuralla esimerkiksi olisi painavasta syystä mahdollisuus evätä siirto määräajaksi. Tällainen sääntely nähdäkseni johtaisi myös lapsen oikeuksien parempaan huomioimiseen, koska se pakottaisi seuran perustelemaan mahdollisen siirron epäämisen ja perusteluilta voitaisiin edellyttää myös sen avaamista, miten siirtoa pyytäneen lapsen tai nuoren intressejä on punnittu suhteessa muihin ratkaisussa vaikuttaneisiin intresseihin.

Käytännössä tällaiset koko kauden kestävät rajoitukset ovat kiistatta lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallisia. Tiukat siirtorajoitukset palvelevat ensisijaisesti seurojen hallinnollisia ja kilpailullisia tavoitteita, eivätkä riittävästi kunnioita alaikäisten amatööriurheilijoiden vapaata harrastusoikeutta. Kuten todettua, yksinomaan kilpailulliset tai taloudelliset intressit eivät lähtökohtaisesti voi mennä alaikäisen urheilijan edun ja omien intressien edelle. Siirtorajoituksia voidaan pitää oikeudellisesti perusteltuna siltä osin, kun niiden voidaan katsoa erottamattomasti liittyvän kilpailutoiminnan asianmukaiseen järjestämiseen, rajoitukset ovat rajattuja ja suhteellisia niille asetettuihin tavoitteisiin nähden, eivätkä ne perusteettomasti tai kohtuuttomasti rajoita amatööripelaajien perusoikeuksia.¹⁴⁵

Esimerkiksi juuri ratkaisupelien alla tapahtuvien seurasierrojen rajoittaminen voidaan nähdä näiden kriteereiden valossa perusteltuna ja niitä voidaan pitää myös urheilullisesti perusteltuna.¹⁴⁶ Tällaisissa tilanteissa rajoitukset ovat ajallisesti niin rajattuja, että niistä ei voida katsoa aiheutuvan suhteetonta haittaa urheilijalle ja lisäksi joukkueurheilussa on pidettävä urheilullisesti reiluna ja perusteltuna lähtökohtana sitä, että joukkueita ei vahvisteta juuri ratkaisevien pudotus- tai karsintapelien alla. Lähtökohtaisesti alaikäisten amatööriurheilijoiden tulisi muina aikoina kuitenkin olla vapaita vaihtamaan seuraa. Tätä näkökulmaa tukee sekin tosiasia, että useimmiten alaikäiset amatööripelaajat ovat käytännössä sopimuksettomia pelaajia. Toimintaan osallistumisen tai sääntöihin sitoutumisen

¹⁴⁵ Huhtamäki 2021, s.127

¹⁴⁶ Huhtamäki 2021, s.129

kautta syntynyt sopimus lapsen tai nuoren osallistumisesta urheilutoimintaan ei ole pelaajasopimus siinä mielessä kuin se aikuisten urheilussa ymmärretään.¹⁴⁷ Aikuisten ammattilaisurheilussakin sopimuksettomat pelaajat ovat lähtökohtaisesti vapaita siirtymään uuteen seuraan ilman, että vanha seura voi esittää asiassa minkäänlaisia vaatimuksia.¹⁴⁸ On vaikea nähdä miksi olisi perusteltua rajoittaa alaikäisten amatööriurheilijoiden siirto-oikeutta tiukemmin kuin mitä on pidetty hyväksyttävänä sopimuksettomien ammattiurheilijoiden kohdalla. Seurasiirtosääntelyssä olisikin syytä asettaa etusijalle lapsen valinnanvapaus, kehitys sekä harrastuksen jatkuminen mielekkäällä tavalla.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Rauste 2017, s.75

¹⁴⁸ Tämä on vahvistettu Euroopan Unionin tuomioistuimen asiassa C-415/93 Union royale belge des sociétés de football association ASBL vastaan Jean-Marc Bosman ja Royal club liégeois SA vastaan Jean-Marc Bosman.

¹⁴⁹ Huhtamäki 2021, s.94

4 Urheilun oikeusturvalautakunta ja lapsen oikeudet seurasiirtoja koskevassa ratkaisukäytännössä

4.1 Urheilun oikeusturvalautakunta, sen toimivalta ja ratkaisuiden sitovuus

Käsittelen jäljempänä tässä kappaleessa lähemmin joitakin urheilun oikeusturvalautakunnan (UOL) ratkaisuja. Tarkoitukseni on tarkastella sitä, miten oikeusturvalautakunta huomioi ratkaisuharkinnassaan lapsen oikeuksia ja miten esimerkiksi lapsen etua on seurasiirtoihin liittyviä erimielisyyksiä koskevissa ratkaisuissa arvioitu ja perusteltu. Ennen ratkaisuiden lähempää tarkastelua on kuitenkin syytä aluksi avata sitä, mikä urheilun oikeusturvalautakunta on, millaisissa asioissa se voi antaa ratkaisunsa ja millainen on sen antamien ratkaisuiden sitovuus ja merkitys urheilun oikeuskysymyksiä tarkasteltaessa.

4.1.1 Urheilun oikeusturvalautakunta

Oikeusturvalautakunnan täysistunnossa 1.11.2018 hyväksytyn työjärjestyksen mukaan UOL on Suomen Olympiakomitea Ry:n asettama ja hallinnollisesti Olympiakomitean alainen riippumaton ja puolueeton oikeussuojaelin, jonka rahoituksesta huolehtii Suomen Olympiakomitea ry. Lautakunta perustettiin vuonna 1991 käsittelemään ja ratkaisemaan urheilun piirissä tehdyistä päätöksistä ja määrätyistä sanktioista koskevia muutoksenhakuja.¹⁵⁰ Lautakunnan perustamisella pyrittiin samaan aikaan sekä parantamaan urheilijoiden oikeusturvaa että saamaan urheilua koskevia riitoja pois yleisistä tuomioistuimista. Oikeusturvan tarve on lisääntynyt urheilussa jatkuvasti eikä enää voida tyytyä siihen, että kaikki erimielisyydet käsiteltäisiin järjestöjen sisällä puhtaasti urheilullisin perustein eli juridiikan sijasta pelkästään eettisin normein.¹⁵¹

Samaan aikaan urheiluriidoissa on kuitenkin usein kyse tilanteista, joiden käsittely yleisessä tuomioistuimessa ei välttämättä ole mielekäästä tai tarkoituksenmukaista eikä aina edes mahdollista.¹⁵² Asian käsittely urheilun oikeusturvalautakunnassa yleisen tuomioistuimen sijaan on usein osapuolille monin tavoin edullisempaa kuin saattaa asia ratkaistavaksi yleiseen tuomioistuimeen. Ensinäkin tuomioistuinprosessit ovat usein ajallisesti pitkiä ja tämän lisäksi,

¹⁵⁰ Halila 2006, s.79

¹⁵¹ Halila 2006, s.95

¹⁵² Zilliacus 2016, s.169

tai osin tästä syystä, osapuolille raskaita ja kalliita.¹⁵³ Verrattuna yleiseen tuomioistuimeen UOL tarjoaa mahdollisuuden saada nimenomaisesti urheiluympäristön asiantuntevuuden omaavia ratkaisuja verrattain nopeasti ja edullisesti.¹⁵⁴ Oikeusturvalautakunta on perustettu antamaan oikeusturvaa kaikissa organisoidun urheilun piirissä tapahtuvissa oikeudenloukkauksissa. Näin ollen UOL:n tarjoaman oikeusturvan piirissä ovat myös alaikäiset amatööriurheilijat siinä missä aikuiset ammattuurheilijatkin. Oikeusturvalautakunnan toimivallan ulottaminen amatööriurheiluun voidaan nähdä erityisen tärkeänä siksi, että on havaittu, että amatööriurheilussa oikeudenloukkauksia tapahtuu helpommin kuin ammattimaisesti organisoidussa urheilussa.¹⁵⁵

Oikeusturvalautakunnan sääntöjen 9 §:n mukaan valittajana voi olla urheilija, muu luonnollinen henkilö tai yhteisö, jonka etuun valituksen kohteena olevalla asialla on vaikutuksia.¹⁵⁶ Valitusoikeutta ei ylipäätään ole rajattu tietyille henkilö tai yhteisöpiirille, mutta oikeusturvalautakunta tutkii vain sellaiset valitukset, joissa valittajalla on riittävä oikeussuojan tarve saada urheilun oikeusturvalautakunnalta päätös käsillä olevaan erimielisyyteen.¹⁵⁷ Käsittely alkaa siitä, kun asianosainen jättää oikeusturvalautakunnalle valituksensa urheiluseuran tai lajiliiton tekemästä ratkaisusta. Tämän on tapahduttava 30 päivän sisällä siitä, kun asianosainen on saanut tiedon valituksen kohteena olevasta ratkaisusta. Mikäli valitus tehdään 30 päivän määräajan umpeutumisen jälkeen, urheilun oikeusturvalautakunta jättää valituksen sääntöjensä nojalla suoraan tutkimatta.¹⁵⁸

4.1.2 Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivalta ja sen rajat

Huomionarvoista on, että urheilun oikeusturvalautakunnalla ei ole kaiken kattavaa toimivaltaa käsitellä mitä tahansa urheiluun liittyviä erimielisyyksiä. Ehdottomana prosessiedellytyksenä

¹⁵³ Halila 2006, s.96

¹⁵⁴ Urheilun oikeusturvalautakunnan verkkosivujen mukaan keskimääräinen lautakunnan käsittelyaika on alle kaksi kuukautta ja lautakunta ottaa käsittelyaikaa suunnitellessaan huomioon asian kiireellisyyden. Valituksen tekeminen maksaa yksityishenkilölle 400 euroa ja yhteisölle 1200 euroa.

¹⁵⁵ Halila 2006, s.147

¹⁵⁶ Säännöissä ei ole erillisiä sääntöjä valittajasta alaikäisiä urheilijoita koskevissa asioissa. Periaatteessa mitään estettä sille, että alaikäinen urheilija valittaisi oikeusturvalautakuntaan itse, ei ole olemassa, mutta käytännössä valituksen tehnee kuitenkin lähes aina hänen huoltajansa tai muu laillinen edustajansa.

¹⁵⁷ Rauste 2017 s.285–286 & Zilliacus 2016 s.191

¹⁵⁸ ks. Rauste 2017 s.286–287 & Urheilun oikeusturvalautakunnan säännöt 10 §

lautakuntakäsittelylle on se, että lautakunnalla on nimenomaisesti säädetty toimivalta käsitellä kyseinen asia. Urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallasta määrätään sekä sen omissa toimintasäännöissä että niiden urheilujärjestöjen säännöissä, jotka ovat sitoutuneet UOL:n toimivaltaan.¹⁵⁹ Tämän tutkielman kontekstin kannalta olennaisilta, ja ylipäänsä lasten ja nuorten urheilutoiminnan kannalta merkityksellisiltä osin oikeusturvalautakunnan toimivaltaan kuuluvat asiat on määritelty urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 § kohdassa 1.¹⁶⁰ Urheilun oikeusturvalautakunnan sääntöjen 2 §:n 1 kohdan mukaan urheilun oikeusturvalautakunta on toimivaltainen käsittelemään valituksia yhdistyksen päätöksistä, joissa on kysymys

- a) erottamisesta yhdistyksen jäsenyydestä
- b) kurinpitoseuraamuksesta
- c) jäsenoikeuksien rajoittamisesta tai
- d) siitä onko päätös yhdistyksen sääntöjen vastainen.

Yhdistyksen säännöillä tarkoitetaan tässä yhteydessä yhdistyslain 8 §:ssä tarkoitettujen sääntöjen lisäksi muita yhdistyksen toimintaa koskevia yleisiä määräyksiä kuten kurinpitosääntöjä, kilpailusääntöjä ja lisenssimääräyksiä. Sen sijaan lajisäännöt eivät ole tällaisia yhdistyksen sääntöjä. Urheiluseurat ja lajiliitot ovat yhdistyksiä, joiden päätöksistä on mahdollista valittaa oikeusturvalautakuntaan, sillä edellytyksellä, että päätöksessä on kysymys UOL:n toimivaltaan kuuluvasta asiasta.¹⁶¹

Oikeusturvalautakunnan toimivallan määräytyminen poikkeaa tuomioistuinten toimivallan määräytymisestä urheilussa siten, että urheilun oikeusturvalautakunta voi ottaa asian käsiteltäväkseen, vaikka ratkaisu jouduttaisiin tekemään muutoin kuin puhtaasti oikeussääntöjä soveltamalla.¹⁶² UOL voi tutkia sekä oikeus että asiakysymyksiä.¹⁶³ Lasten ja nuorten urheilutoiminnan kannalta merkittävänä oikeusturvalautakunnan toimivallan

¹⁵⁹ Zilliacus 2016, s.169

¹⁶⁰ Rauste 2017, s.280–281

¹⁶¹ Rauste 2017, s.281

¹⁶² Halila-Norros 2017, s.535

¹⁶³ Zilliacus 2016, s.197

rajoituksena voidaan pitää sitä, että lautakunta ei sellaisenaan voi ottaa tutkittavakseen urheiluun liittyviä sopimusriitoja. Mikäli kysymys on yksinomaan sopimuksen sisältöön tai sen velvoitteiden täyttämiseen liittyvästä erimielisyydestä, lautakunta ei voi ottaa asiaa ratkaistavakseen.¹⁶⁴

Junioreiden seurasiirtoja koskevissa riidoissa valitusperusteena on useimmiten päätöksen sääntöjenvastaisuus. Lajiliittojen kilpailusäännöissä sekä seurojen omissa säännöissä seurasiirroista ja niitä koskevista rajoituksista on usein säännelty verrattain selvästi.

Tosiasiasa varsinaisen sääntöjen vastaisuuden sijaan tai ainakin sen ohella valituksissa on usein vedottu siihen, että ratkaisu rikkoo lapsen tai nuoren perusoikeuksia tai on kohtuuton, sen sijaan, että ratkaisun edes väitettäisiin olevan lajiliiton kilpailusääntöjen vastainen.¹⁶⁵

Tästä syystä yksi olennainen kysymys on se, mitä kaikkea oikeusturvalautakunta voi lopulta sääntöjen vastaisuuden perusteella ottaa tutkittavakseen – voiko tarkastelun kohteena olla vain urheilun sisäiset säännöt ja määräykset vai käsittääkö toimivalta myös perustuslain vastaisuuden tai muun pakottavan sääntelyn vastaisuuden arvioinnin.¹⁶⁶

Oikeusturvalautakunnan omissa säännöissä puhutaan toimivallasta tutkia valituksen kohteena olevan päätöksen sääntöjenvastaisuus, ei sen sijaan lainvastaisuutta. Tämän on katsottu olleen tietoinen ratkaisu valmisteltaessa oikeusturvalautakunnan sääntöjä sitä perustettaessa vuonna 1991. Tarkoituksena on ollut, että urheilun oikeusturvalautakunta tutkisi lähinnä itsesääntelymääräyksiin perustuvia valituksia ja lautakunnan toiminnan alkuvaiheessa sääntöä on oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytännössä tulkittu tältä osin tiukasti.¹⁶⁷ On katsottu, että lautakunnan tulee lähtökohtaisesti pyrkiä ratkaisukäytännössään yhdenmukaisuuteen.¹⁶⁸ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että oikeusturvalautakunnan tulkinnat omienkaan sääntöjensä sisällöstä olisivat kiveen hakattuja. Lautakunnalla on mahdollisuus tulkita sääntöjään autonomisesti ja tulkinnan voidaan katsoa olevan myös dynaamista ja evolutiivista – toimivaltasääntöjenkin

¹⁶⁴ Rauste 2017, s.283

¹⁶⁵ UOL:n seurasiirtoja koskeva ratkaisukäytäntö, jota käsittelen lähemmin jäljempänä.

¹⁶⁶ Ojala 2015, s.164

¹⁶⁷ Halila-Norros 2017, s.536

¹⁶⁸ Halila 2006, s.126

tulkinta on osaltaan muovautunut ja muovautuu edelleen urheiluelämän ja muun yhteiskunnallisen kehityksen myötä.¹⁶⁹

Oikeusturvalautakunnan ratkaisukäytännössä onkin tapahtunut merkittäviä muutoksia 2010-luvulta alkaen, eikä laillisuuskontrollin voida enää katsoa olevan kokonaan toimivallan ulkopuolella.¹⁷⁰ Tuoreemmassa ratkaisukäytännössään oikeusturvalautakunta on urheilun sisäisten sääntöjen vastaisuuden ohella usein tutkinut myös sekä päätösten lainvastaisuutta että kohtuullisuutta. Muutoksen taustalla ovat mahdollisesti vaikuttaneet ainakin yleisesti korostuneet oikeusturvaodotukset, urheilun kantavien periaatteiden muotoutuminen ja esittelemineen, sekä se, että perusoikeuksien horisontaalivaikutuksiin urheilijoiden ja lajiliittojen välisissä suhteissa on alettu suhtautua myönteisesti.¹⁷¹ Nykyisen tulkintalinjan mukaisesti urheilun oikeusturvalautakunnan voitaneen kiistatta katsoa olevan toimivaltainen arvioimaan seurasiirtoja koskevia ratkaisuja myös lapsen perusoikeuksien ja sitä kautta myös lapsen edun toteutumisen näkökulmasta.

Oikeusturvalautakunnan toimivallan rajoitukset tilanteissa, joissa sinänsä voidaan katsoa olevan kysymys sääntöjen 2 §:ssä tarkoitettusta valitusasiasta, on esitetty sääntöjen 3 §:ssä. Ensinnäkään urheilun oikeusturvalautakunta ei ole toimivaltainen käsittelemään valituksia sellaisten yhteisöjen päätöksistä, jotka eivät ole säännöissään tai muutoin erikseen sitoutuneet lautakunnan toimivaltaan. Toiseksi UOL on lähes kaikissa urheiluasioissa ylin valitusaste -eräänlainen korkein oikeus, kun puhutaan urheilupiirin omista ratkaisuelimistä.¹⁷² Tästä syystä valituksen tutkittavaksi ottaminen urheilun oikeusturvalautakuntaan edellyttää lautakunnan sääntöjen mukaan sitä, että valituksen tehnyt henkilö on ensin käyttänyt kaikki päätöksen tehneen seuran tai lajiliiton sääntöjen mukaiset sisäiset muutoksenhakukeinot ennen asian saattamista urheilun oikeusturvalautakuntaan.¹⁷³ Kolmanneksi

¹⁶⁹ Ojala 2015, s.168

¹⁷⁰ Halila-Norros 2017, s.537

¹⁷¹ Zilliacus 2016, s.211–212

¹⁷² Välimäki 2011, s.217

¹⁷³ Tätä vaatimusta ei kuitenkaan sovelleta kiireellisissä asioissa ks. tarkemmin esim. Rauste 2017, s.285

oikeusturvalautakunta ei voi sääntöjensä mukaan ottaa asiaa käsiteltäväkseen, mikäli se on vireillä tai se on aiemmin ratkaistu yleisessä tuomioistuimessa tai välimiesoikeudessa.¹⁷⁴

4.1.3 Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuiden merkitys ja sitovuus käytännössä

UOL:n ratkaisut voidaan jakaa kolmeen ryhmään: valitus menestyy osaksi tai kokonaan, valitus hylätään taikka valitus jätetään tutkimatta tai se jää sillensä.¹⁷⁵

Oikeusturvalautakunnan ratkaisuiden kirjoitustapa on samantapainen kuin yleisten tuomioistuinten ratkaisuissa – asian ratkaisu on kirjoitettu päätöslauselman muotoon. Tämä saattaa herkästi herättää kysymyksen siitä, onko ratkaisu samalla tavalla sitova tai täytäntöönpanokelpoinen kuin tuomioistuinten ratkaisut.¹⁷⁶ UOL ei kuitenkaan ole lainsäädäntöön perustuva tai valtion asettama lainkäyttöelin, vaan kysymyksessä on urheilun keskusjärjestön hallinnoima yhdistysoikeudellinen ja sopimusperusteinen riidanratkaisuelin.¹⁷⁷ On siis muistettava, että kyseessä ei ole urheilun erikoistuomioistuin, vaan oikeusturvalautakuntaa voidaan luonnehtia eräänlaiseksi lainkäytön tuki- tai vaihtoehtoisesti täydennyselimeksi.¹⁷⁸ Lautakunnan statuksesta joka tapauksessa seuraa, että se ei voi antaa juridisesti sitovia tai täytäntöönpanokelpoisia ratkaisuja, vaan ratkaisut ovat aina suositusluonteisia.¹⁷⁹

Käytännössä tämä, että ratkaisut eivät ole juridisesti sitovia tai täytäntöönpanokelpoisia, ei ole muodostunut merkittäväksi ongelmaksi eikä tarkoita sitä, että ratkaisut jäisivät tosiasiasa vaille merkitystä. Ratkaisuilla voidaan katsoa olevan urheiluelämässä huomattava merkitys,

¹⁷⁴ Sen sijaan se, että asia on ratkaistu urheilun oikeusturvalautakunnassa ei estä saattamasta asiaa yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, mikäli ratkaistava asia on tuomioistuinasiasta.

¹⁷⁵ Halila-Norros 2017, s.545

¹⁷⁶ Ojala 2017, s.193

¹⁷⁷ Ojala 2017, s.190

¹⁷⁸ Lautakuntaa on usein luonnehdittu ensin mainituksi lainkäytön tukielimeksi, mutta lautakunnan entinen puheenjohtaja Pertti Välimäki pitää lainkäytön täydennyselintä tätä osuvampana ilmaisuna. Välimäki perustaa näkemyksensä siihen, että lautakunta antaa ratkaisuita sekä asioissa, jotka eivät voi olla oikeudenkäynnin kohteena yleisessä tuomioistuimessa, että asioissa, jotka sinänsä kelpaisivat oikeudenkäynnin kohteeksi, mutta oikeudenkäyntikynnys on turhan korkea menettelyn raskauden tai kustannusten vuoksi. ks. tarkemmin Välimäki 2011, s.214

¹⁷⁹ Halila 2006, s.87 Poikkeuksena tästä ovat tilanteet, joissa osapuolet ovat erikseen sopineet Urheilun oikeusturvalautakunnan toimimisesta välimiesoikeutena.

koska niitä on tosiasiasa noudatettu lähes kaikissa tapauksissa.¹⁸⁰ Oikeusturvalautakunnan tietoon on tullut vain joitakin harvoja tapauksia, joissa lajiliitto tai seura olisi jättänyt noudattamatta sen antamia ratkaisusuosituksia.¹⁸¹ UOL on vahvasti profiloitunut asiantuntevaksi urheiluelämää tuntevaksi lautakunnaksi, jonka ratkaisuja yleisesti ottaen arvostetaan ja ratkaisuiden tosiasiallinen sitovuus on käytännössä muodostunut vahvaksi lähtökohdaksi. Ratkaisuiden noudattaminen on alun perin perustunut pitkälti sitoutumiseen urheilun oikeusturvalautakunnan toimivaltaan sekä yhteiseen ymmärrykseen lautakunnan tarpeellisuudesta. Sittemmin urheilun keskusjärjestön sääntöihin on myös lisätty määräyksiä siitä, että sen alaisten lajiliittojen on noudatettava lautakunnan ratkaisuja.¹⁸²

Suomen Olympiakomitea Ry:n voimassa olevissa säännöissä jäsenet on sanktion uhalla velvoitettu noudattamaan urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuita. Olympiakomitean sääntöjen 5 kohdassa on määrätty, että jäsen voidaan erottaa järjestöstä tai sen jäsenoikeuksia voidaan rajoittaa määräajaksi, mikäli se jättää noudattamatta oikeusturvalautakunnan ratkaisua ja lisäksi hallitus voi määrätä sille sanktiona huomautuksen, varoituksen tai sakkorangaistuksen. Kansalliset lajiliitot ovat Olympiakomitean jäseniä ja siten velvoitettuja noudattamaan oikeusturvalautakunnan ratkaisuja. Sen sijaan lajiliittoihin kuuluvat seurat eivät suoraan ole sidottuja Olympiakomitean sääntöihin, ellei lajiliiton omissa säännöissä ole toisin määrätty.¹⁸³ Nykyisin ainakin Suomen Jääkiekkoliitto Ry:n kesäkuussa 2023 hyväksytyissä toimintasäännöissä sekä Suomen Salibandyliiton marraskuussa 2023 hyväksytyissä toimintasäännöissä on määräykset liitojen alaisten seurojen sitoutumisesta urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuihin.

¹⁸⁰ Välimäki 2011, s.216

¹⁸¹ Halila 2006, s.97 & Ojala 2017 s.194

¹⁸² Ojala 2017, s.194–196

¹⁸³ Ojala 2017, s.196

4.2 Lapsen oikeuksien huomioiminen oikeusturvalautakunnan seurasiirtoja koskevassa ratkaisukäytännössä

4.2.1 Yleistä alaikäisten seurasiirtoja koskevista ratkaisuista ja niiden merkityksestä oikeudellisessa tarkastelussa

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuiden voidaan katsoa muun materiaalin puuttuessa tarjoavan relevanttia aineistoa urheilun piirissä ilmenevien oikeusongelmien tarkastelulle. Erityisesti seurasiirtoja koskevien oikeuskysymysten systematisoinnissa urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisut voidaan nähdä merkittävänä oikeuslähteenä, koska seurasiirtoja ei Suomessa ole juurikaan ratkaistu yhtä auktoritatiivisesti millään muilla foorumeilla.¹⁸⁴ Tässä yhteydessä on toki syytä muistaa, että lautakunnan ratkaisuja ei voida suoraan rinnastaa tuomioistuinten ratkaisuihin, eivätkä ne sellaisenaan korvaa yleisten tuomioistuinten ratkaisuiden puutetta urheilun oikeuskysymyksissä. Oikeusturvalautakunnan ratkaisuilla on kuitenkin katsottu olevan mahdollista juurruttaa urheiluelämään aikaisemmin liian heiveröisesti noudatettuja periaatteita.¹⁸⁵ Tästä syystä urheilun oikeusturvalautakunnalla voidaan nähdä olevan oma varsin merkittävä roolinsa ja ennen kaikkea mahdollisuus toimia myös lapsioikeudellisten periaatteiden noudattamisen vakiinnuttajana urheiluelämässä. Oikeusturvalautakunnalta voidaan perustellusti odottaa sitovien lapsioikeudellisten normien huomioimista ratkaisukäytännössään.

Junioreiden seurasiirtoja koskevissa riidoissa on useimmiten kyse siitä, että alaikäinen urheilija on pyytänyt lupaa seuran vaihtamiseen kesken kilpailukauden ja vanha seura hylkää pyynnön sääntöihinsä vedoten. UOL on ratkaisukäytännössään vakiintuneesti katsonut, että vapaata siirto-oikeutta voidaan hyväksyttävistä syistä rajoittaa. Ratkaisukäytännössä on katsottu, että seurasiirtoja rajoittavien sääntöjen tarkoituksena on junioritason urheilussa toiminnan suunnittelemisen mahdollistaminen, pelaajaliikenteen rauhoittaminen pelikauden aikana urheilullisen tasapainon varmistamiseksi sekä sen varmistaminen, että joukkueet voivat pelata pelikauden loppuun arvioiduin kustannuksin, joiden kattamiseen pelaajat ja heidän vanhempansa ovat yhdessä sitoutuneet.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Halila-Norros 2017, s.202

¹⁸⁵ Halila 2006, s.146–147

¹⁸⁶ ks. esim. ratkaisut UOL 27/2016, UOL 7/2017, UOL 25/2020, UOL 2/2021 ja UOL 11/2023

Toisaalta oikeusturvalautakunta on ratkaisukäytännössään vahvistanut myös sen, että kaikessa lapsia koskevissa asioissa on otettava huomioon lapsen etu ja lapsen omaa mielipidettä sekä lapsen vapaata harrastusoikeutta on mahdollisuuksien mukaan kunnioitettava myös urheiluseurojen toiminnassa. Lapsen edun osalta arvioinnissa merkityksellisenä tulee nähdä myös esimerkiksi urheilun sosiaalinen ulottuvuus.¹⁸⁷ UOL on ratkaissut useita junioreiden seurasiirtoihin liittyviä riitoja ja seuraavaksi tarkoitukseni on muutamien ratkaisuiden kautta tarkastella lähemmin sitä, miten oikeusturvalautakunta on huomionut lapsen oikeuksia tai perustellut lapsen etua seurasiirtoja koskevassa ratkaisukäytännössään.¹⁸⁸ Voidaanko ratkaisukäytännössä nähdä muodostuneen jotain yleisiä periaatteita lapsen edun arvioimiseksi ja onko lapsen etu saanut ansaitsemansa huomion ja painoarvon ratkaisuja tehtäessä?

4.2.2 UOL 9/2015

Ratkaisu UOL 9/2015 voidaan nähdä seurasiirtojen kannalta mielenkiintoisena, koska UOL arvioi ratkaisussaan seurasiirron epäämisen sääntöjen vastaisuuden ohella sitä, miten seurasiirtoja koskeviin sääntöihin sitoutuminen voi tapahtua. Valituksessa on vedottu siihen, että pelaajan sitoutumista pelaajasiirtoja koskeviin sääntöihin ei ole nimenomaisesti säännelty eikä pelaaja ollut allekirjoittanut sopimusta uudessa seurassa pelaamisesta. Valituksen mukaan pelaajalle ei ollut annettu seuran pelaajasiirtoja koskevia sääntöjä ennen kuin hän oli ilmoittanut haluavansa palata takaisin vanhaan seuraansa. Valituksen mukaan pelaaja ei ole tuntenut sääntöjä, eikä hänen voitaisi siksi katsoa sitoutuneen niihin myöskään hiljaisesti. Lisäksi on vedottu vielä siihen, että myöskään toimintamaksujen maksaminen ei osoittaisi sääntöihin sitoutumista, koska säännöissä ei ole mainittu, että pelaaja sitoutuisi johonkin pelkästään maksamalla toimintamaksun. Valituksen mukaan siirtymistä rajoittavaa sitoutumista ei ole tapahtunut, koska pelaaja tai hänen huoltajansa eivät ole hyväksyneet seuran pelaajasiirtoja koskevia sääntöjä allekirjoituksin. Seura puolestaan on katsonut, että pelaaja on sitoutunut noudattamaan Jääkiekkoliiton ja sen alaisen seuran sääntöjä maksamalla seuran kautta pelaajalisenssin ja lisäksi sitoutunut seuran sääntöihin maksamalla syksyn ensimmäisen kuukausimaksun.

¹⁸⁷ UOL 1/2004

¹⁸⁸ Kaikki mainitut ja lähemmin tarkastellut ratkaisut ovat kokonaisuudessaan löydettävissä ja luettavissa Urheilun oikeusturvalautakunnan verkkosivuilla osoitteessa <https://www.oikeusturvalautakunta.fi/paatokset/>

UOL on asiaa käsitellessään välitoimena päätenyt pyytämään Jääkiekkoliitolta selvitystä pelaajalisenssin hankkimista koskevasta järjestelmästä. Jääkiekkoliiton antamassa selvityksessä on lausuttu, että kuka tahansa voi lunastaa pelaajalisenssin liiton verkkosivujen kautta eikä lisenssin hankkimiseen ole sisällytetty vaiheita, joiden tarkoituksena olisi nimenomaisesti pelaajan sitouttaminen liiton sääntöihin. UOL toteaa, että yhdistyksen jäsenyyden ja pelaajasopimuksen ohella sitoutuminen pelaajasiirtoja koskeviin kilpailusääntöihin voi perustua joukkueurheilussa lajiliiton myöntämän kilpailijalisenssin lunastamiseen. UOL:n mukaan lisenssin lunastamalla ja järjestettyyn kilpailutoimintaan osallistumalla urheilija sitoutuu samalla myös noudattamaan lajiliiton antamia sääntöjä. UOL on todennut, että sitä, että pelaajalisenssin hankintaan ei ole sisällytetty vaiheita, joiden tarkoituksena olisi nimenomaisesti sitouttaa pelaaja liiton sääntöihin esimerkiksi erikseen rästittävällä sitoumuksella tai muulla nimenomaisella tahdonilmaisulla, voidaan pitää järjestelmän puutteena. UOL näkemyksen mukaan tämä ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, etteikö sitoutuminen voisi tapahtua muilla tavoin.

UOL nostaa ratkaisussaan esille sen, että Jääkiekkoliiton kilpailusääntöjen mukaan pelaaja sitoutuu pelaajalisenssin ostamalla noudattamaan kilpailusääntöjä, jotka muun ohella sisältävät pelaajasiirtosäännöt. Säännöt ovat julkisesti kaikkien nähtävillä, minkä lisäksi käsillä olevassa tapauksessa pelaajien vanhemmille oli toimitettu ilmoitus, jossa on erikseen kehoitettu tutustumaan myös seurasääntöihin. Pelaaja ei ole kiistänyt, etteikö hänen vanhemmilleen olisi toimitettu kyseistä ilmoitusta tai etteikö hänellä olisi ollut mahdollisuutta tutustua sääntöihin. Asiassa on myös riidatonta, että pelaaja on ilmoituksen saamisen jälkeen maksanut toimintamaksun ja osallistunut seurassa liiton alaiseen kilpailutoimintaan. Menettelemällä tällä tavoin UOL katsoo pelaajan sitoutuneen noudattamaan Jääkiekkoliiton kilpailusääntöjä sekä niitä pelaajasiirtoa koskevilta osin pääosin vastaavia seuran sääntöjä.

Päätöstä voidaan sopimusoikeuden näkökulmasta katsottuna pitää perusteltuna – tästä tulokulmasta on selvää, että sitoutuminen sääntöihin voi tapahtua myös erilaisin konkludenttisin tahdonilmauksin ilman nimenomaista sopimista. Kun asiassa otetaan huomioon myös lapsioikeudellinen näkökulma, kysymys ei enää ole yhtä yksinkertainen. On totta, että mikään ei estä joukkueeseen liittyvää lasta itseään tai tämän huoltajia tutustumasta lajiliiton tai seurojen sääntöihin ennen kilpailulisenssin lunastamista ja toimintaan osallistumista. On kuitenkin todettu, että siirtoaikoja koskevat rajat ja vanhan seuran suostumuksen ehdottomuus tulevat käytännössä lapselle ja tämän vanhemmille edelleen usein

yllätyksenä.¹⁸⁹ Siinä missä aikuisten kohdalla urheilijalta itseltään voidaan nähdäkseni perustellusti edellyttää itsenäistä selonottovelvollisuutta säännöistä ja niiden vaikutuksista, olisi lasten ja nuorten kohdalla perusteltua korostaa tässä asiassa myös lajiliittojen ja seurojen informointivelvollisuutta.

Seurasiirtorajoitusten kaltaisilla säännöillä on merkittäviä vaikutuksia lapsen oikeuksiin. Lapsen edun turvaaminen edellyttää sen varmistamista, että lapsella on riittävät tiedot kilpailusääntöihin sitoutumisesta ja niiden vaikutuksista ennen päätöksentekoa. Lapsella on oikeus ikätasoisesti osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja suostumus kilpailusääntöihin sitoutumiseen tulisi saada alaikäisenkin urheilijan kohdalla huoltajiensa ohella myös häneltä itseltään. Lapsen edun turvaamiseksi säännöt ja niiden vaikutukset lapsen oikeuksiin tulisi käydä lapsen ja tämän huoltajien kanssa nimenomaisesti läpi ja samalla edellyttää nimenomaista suostumusta sääntöihin sitoutumiseen.

4.2.3 UOL 2/2021

Alaikäisten amatööripelaajien seurasiirtojen oikeudellisen arvioinnin kannalta erityisen merkitykselliseksi on nähty ratkaisu UOL 2/2021.¹⁹⁰ UOL on asiassa päätenyt arvioimaan sääntöjen vastaisuuden ohella seurasiirron epäämisen kohtuullisuutta. Tapauksessa kolme alaikäistä pelaajaa ovat kesken kauden halunneet siirtyä toiseen salibandyseuraan. Siirtoa pyytäneet pelaajat olivat hoitaneet kaikki taloudelliset velvoitteensa seuraa kohtaan ja ilmoittaneet olevansa valmiita suorittamaan maksut myös loppukauden ajalta. Tästä huolimatta vanha seura ei hyväksynyt siirtoa kesken kauden. Asiaa on käsitelty Salibandyliiton kilpailuvaliokunnassa, joka totesi, ettei siirtoa hyväksytä ilman vanhan seuran suostumusta, koska asiassa ei ollut esitetty erityisen painavia syitä pelaajasiirron hyväksymiselle. Samaan ratkaisuun päätyi myös Salibandyliiton liittohallitus.

Tapauksessa seurasiirtopyyntöä on perusteltu sillä, että pelaajat ovat kokeneet tyytymättömyyttä seuran toimintaan, voineet joukkueessa pahoin eikä toimintaympäristö ole mahdollistanut heidän kehittymistään eikä vastannut heidän tavoitteitaan.

Oikeusturvalautakunnalle tehdyssä valituksessa on vedottu siihen, että Salibandyliitto ei

¹⁸⁹ IS 18.9.2023

¹⁹⁰ Huhtamäki 2021, s.94

valittajien mukaan ole käyttänyt sille kilpailusääntöjen 51 §:ssä annettua harkintavaltaa hyväksyttävällä ja sääntöjen sallimalla tavalla eikä Salibandyliitto ole perustellut päätöstään muuta kuin toistamalla säännöksen sisällön ja lopputuloksen, vaikka muutoksenhakijat ovat esittäneet sekä kilpailuvaliokunnalle ja liittohallitukselle yksityiskohtaiset perusteet pelaajasiirtopyynnöilleen. Valituksen mukaan Salibandyliiton liittohallituksen päätös on loukannut muutoksenhakijoille kuuluvia perusoikeuksia, lapsen oikeuksien sopimuksesta ilmenevää lapsen etua ja reilun pelin ihanteita. Valituksen mukaan päätös on ristiriidassa lainsäädännön kanssa ja sitä on pidettävä muutoksenhakijoiden kannalta kohtuuttomana.¹⁹¹

Urheilun oikeusturvalautakunnassa arvioitavana tapauksessa on ollut se, onko päätös evätä mahdollisuus seurasiirtoon ollut Salibandyliiton sääntöjen vastainen, onko päätös loukannut muutoksenhakijoiden perustavanlaatuisia oikeuksia ja viime kädessä se, onko ratkaisu ollut muutoin kohtuuton. UOL katsoo, että Salibandyliitto ei ole käyttänyt asiassa harkintavaltaansa kilpailusääntöjen vastaisesti. Muutoksenhakijat olivat perustelleet siirtopyyntöään useilla seikoilla, mutta UOL mukaan asiassa ei ole esitetty selvitystä, joka osoittaisi, että seurasiirron epäminen olisi loukannut muutoksenhakijoiden perustavanlaatuisia oikeuksia tai estänyt kokonaan harrastustoiminnan jatkumisen. UOL katsoo, ettei sitoutuminen joukkueen toimintaan pelikauden ajaksi itsessään merkitse lapsen harrastusoikeuden kiellettyä rajoittamista. Muun muassa edellä mainittuihin seikkoihin perustuen UOL toteaa johtopäätöksensä, että päätöstä evätä seurasiirto ei ole asiassa pidettävä sääntöjen vastaisena. Asiassa on kuitenkin edelleen arvioitava, johtaako ratkaisu yksittäisessä tapauksessa kohtuuttomaan lopputulokseen.

UOL toteaa, että pelaajasiirtoja koskevat sääntömääräykset ovat olleet muutoksenhakijoiden selvitettävissä ennen sopimuksen solmimista ja siten ennakoitavissa, mikä sinänsä puhuisi sovittelua vastaan. UOL kuitenkin katsoo, että kohtuuttomuutta arvioitaessa on otettava huomioon se, että tapauksessa on kyse 15-vuotiaista urheilijoista. UOL toteaa, että junioriurheilijoiden kohdalla tulee viimeiseen saakka pidättäytyä sellaisista käytännön toimista, jotka rajoittavat heidän mahdollisuuttaan harrastaa ja osallistua kilpaurheiluun heidän haluamallaan tavalla. Edellä lausuttua voidaan pitää lapsen oikeuksien näkökulmasta

¹⁹¹ Tapauksessa on ollut riidatonta, että muutoksenhakijat olivat osallistumalla kilpailutoimintaan sekä seuran kanssa solmimillaan kirjallisilla pelaajasopimuksilla sitoutuneet Salibandyliiton kilpailusääntöjen, mukaan lukien pelaajasiirtomääräysten, noudattamiseen.

merkittävänä ja myönteisenä linjauksena, joka korostaa lapsen valinnanvapautta harrastustoiminnassa.

UOL arvioi asiassa myös sitä millaisia vaikutuksia pelaajasiirroilla on vanhan seuran vahvuuteen ja kilpailulliseen tilanteeseen suhteessa seuraan – menettääkö vanha seura mahdollisuutensa jatkaa pelaamistaan sarjassa. Asiassa on selvitetty, että vanha seura on pelannut sarjassa riittävällä vahvuudella ja hyvällä menestyksellä senkin jälkeen, kun siirtoa pyytäneet pelaajat eivät ole enää joukkueen toiminaan osallistuneet. UOL toteaa, että selvitetyn perusteella kolmen pelaajan siirtyminen toisen seuran toisella sarjatasolla pelaavaan joukkueeseen ei vaikuta joukkueen vahvuuteen tai kilpailulliseen tilanteeseen eikä näytä johtavan siihen, että vanhan joukkueen pelaaminen sarjassa estyisi. UOL katsoo, että edellä mainitut seikat ovat olleet Salibandyliiton liittohallituksen tiedossa valituksen kohteena olevaa ratkaisua tehtäessä, mikä puoltaa tulkintaa, että ratkaisua on pidettävä kohtuuttomana.

UOL katsoo, että ratkaisun kohtuuttomuuden puolesta puhuu myös se, että liittohallituksen tiedossa on ollut myös se seikka, että siirtoa pyytäneet pelaajat ovat olleet valmiita maksamaan harrastusmaksut koko kauden ajalta, eikä siirron myöntämisellä ole selvitetty olevan haitallisia taloudellisia vaikutuksia. Edellä mainittujen kohtuuttomuutta puoltavien seikkojen lisäksi UOL nostaa osana kohtuuttomuusarviointiaan esille LOS 31 artiklasta ilmenevän lähtökohdan lasten oikeudesta vapaasti osallistua vapaa-ajan urheilutoimintaan. UOL katsoi kohtuuttomuuden puolesta ja sitä vastaan olevia seikkoja punnittuaan, että pelaajasiirron kieltäminen on tässä asiassa johtanut junioriurheilijoiden kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.

Ratkaisu osoittaa, että lajiliittojen säännöt eivät ole UOL:n tarkastelussa ehdottomia silloinkaan, kun osapuolten voidaan kiistatta katsoa niihin sitoutuneen. UOL ei suoraan mainitse tai enemmälti arvioi perusteluissaan lapsen etua tässäkään ratkaisussa. Tästä huolimatta ratkaisun on katsottu olleen merkittävä, jopa käänteentekevä amatööripelaajien seurasiirtojen rajoittamisessa ja suomalaisessa urheilu-oikeudessa. Huhtamäki on katsonut, että ratkaisussa on ensimmäistä kertaa riittävän voimakkaasti korostettu kansainvälisillä sopimuksilla suojattuja perusoikeuksia.¹⁹² Suora viittaaminen lapsen oikeuksien sopimukseen

¹⁹² Huhtamäki 2021, s.120

on ollut UOL ratkaisukäytännössä poikkeuksellista ja UOL:n voidaan katsoa ratkaisulla vahvistavan lapsen vapaan harrastusoikeuden seurasiirtoja koskevan arvioinnin keskeiseksi lähtökohdaksi. UOL on jo aiemmassa ratkaisukäytännössään katsonut, että kategorinen sääntöihin tai sopimusehtoihin perustuva siirrosta kieltäytyminen voi olla etenkin junioripelaajan kannalta kohtuutonta ja seurasiirtoja koskevia sääntöjä tulisi tulkita urheilijamyönteisesti esimerkiksi tilanteessa, jossa pelaaja perheineen on muuttanut toiselle paikkakunnalle.¹⁹³

Ratkaisu UOL 2/2021 vie tulkintaa lapsen oikeuksien näkökulmasta toivottuun suuntaan, että sääntöjä tulisi tulkita urheilijamyönteisesti, vaikka käsillä ei olisikaan perheen paikkakunnalta muuton kaltaista erityistä perustetta seurasiirron tarpeellisuudelle. Ratkaisusta on luettavissa tulkinta, että seurasiirron epäämistä voitaisiin pitää kohtuuttomana, jos siirron evännyt seura ei kykene esittämään selvitystä siitä, että sille tosiasiaassa aiheutuisi siirron myöntämisestä merkittäviä negatiivisia vaikutuksia. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsen edulle annetaan ratkaisuperusteena keskeinen painoarvo. Näin ollen on perusteltua asettaa tämä arvioinnin lähtökohdaksi ja seurasiirron epäämisen edellytykseksi, koska tämä pakottaisi riittävällä tavalla punnitsemaan asiassa vastakkaisia intressejä ja perustelemaan siirron epäämisen muutoin kuin kategorisesti sääntöihin vetoamalla.

4.2.4 UOL 3/2021

Yksi seurasiirtoihin liittyvä mielenkiintoinen kysymys on myös se, voiko vanha seura asettaa seurasiirron hyväksymiselle ehtoja, kuten vaatia korvausta seurasiirron hyväksymisestä ja jos voi, millaisia ehtoja voidaan pitää kohtuullisina? Ratkaisussa 3/2021 on ollut kyse tällaisesta alaikäisen valittajan ehdollisesta seurasiirrosta. Vanha seura on ilmoittanut hyväksyvänsä siirron sillä edellytyksellä, että valittaja suorittaa toimintamaksut seuraavalta kolmelta kuukaudelta ja seurasiirto myönnettäisiin, kun rahat olisivat joukkueen tilillä. Pelaaja oli suorittanut vaaditut maksut ja seurasiirto oli hyväksytty.

Oikeusturvalautakunnalle tekemässään valituksessa pelaaja on kuitenkin vaatinut, että päätös kumotaan maksujen osalta. Valittajan mukaan seurasiirron edellytyksenä vaadittu maksu on ollut perusteeton, koska se ei ole perustunut pelaajasopimukseen, seuran sääntöihin tai

¹⁹³ ks. esim UOL 6/2019

toiminnan pelisääntöihin taikka joukkueen sääntöihin. Valittajan mukaan päätös periä maksu on lisäksi ollut häntä kohtaan syrjivä ja epätasa-arvoinen, koska toiselle joukkueessa pelanneelle oli myönnetty vapaan siirtoajan ulkopuolella siirto edellyttämättä häneltä vastaavaa maksua. UOL:n mukaan asiassa on kyse siitä, onko siirtomaksua koskeva päätös ollut seuran sääntöjen vastainen, sekä siitä, onko seura asettaessaan maksun siirron edellytykseksi kohdellut jäseniään epätasa-arvoisesti tai syrjivästi.

UOL toteaa, että lautakunnan ratkaisukäytännön mukaan seura voi paitsi evätä seurasiirron, myös oman toiminnan tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi vaatia siirron myöntämisen edellytyksenä kohtuullista korvausta, jolla kompensoidaan esimerkiksi kausimaksujen vähentymistä.¹⁹⁴ UOL toteaa, että valittajalla ei seuran sääntöjen perusteella ole ollut velvollisuutta suorittaa päätöksen mukaista kolmen kuukauden joukkuemaksua, mutta tämä ei poista sitä tosiasiaa, että seurasiirron hyväksyminen on Jääkiekkoliiton sääntöjen nojalla seuran harkintavallassa. UOL katsoo, että osana tätä harkintaansa seura on voinut asettaa siirron hyväksymisen edellytykseksi kohtuullisen korvauksen, jolla seuran ilmoituksen mukaan on pyritty estämään pelaajien siirtymisestä joukkueeseen jääville pelaajille aiheutuva kustannusten kohtuuton nousu. UOL katsoo, ettei kolmen kuukauden jäsenmaksuja vastaavaa summaa voida lähtökohtaisesti myöskään pitää määrältään kohtuuttomana ja näin ollen päätös asettaa siirron edellytykseksi kolmen kuukauden joukkuemaksuja vastaava maksu ei ole ollut sääntöjen vastainen.

UOL näkemys siitä, että kohtuullisen korvauksen asettaminen seurasiirron edellytykseksi voi olla perusteltu silloin, kun se on aidosti tarpeen joukkueen toiminnan jatkumiseksi sekä sen estämiseksi, etteivät joukkueeseen jäävien pelaajien toimintamaksut holtittomasti kohoa. Tilanteessa, jossa maksuista ei ole säännöissä määräystä eikä tällaisista maksuista ole muutoinkaan etukäteen sovittu, olisi nähdäkseni kuitenkin perusteltua edellyttää seuralta selvitystä siitä, että maksujen periminen on edellä mainittujen syiden vuoksi tosiasiasa tarpeen. Maksujen vaatimista voidaan pitää kohtuuttomana ja tarkoituksettomana tilanteessa, jossa maksuja seurasiirron hyväksymisestä vaaditaan tosiasiasa sanktioluontoisesti, vaikka

¹⁹⁴ ks. esim. UOL 41/2015, UOL 28/2016 ja UOL 7/2017

joukkueen toiminnan ja muiden joukkueessa urheilevien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien jatkaminen ennallaan ei tätä edellyttäisi.¹⁹⁵

Seurasiirron edellytykseksi asetettujen maksujen kohtuullisuuden ohella UOL arvioi asiassa pelaajien yhdenvertaisuutta seurasiirtojen hyväksymisessä. Valittajan mukaan toiselle pelaajalle oli aiemmin annettu suostumus seurasiirtoon maksuja edellyttämättä. UOL katsoo, että ottaen huomioon eroavaisuudet siirtoihin liittyvissä olosuhteissa asiassa on jäänyt näyttämättä, että seura olisi kohdellut valittajaa siirtoasiassa epäedullisemmin kuin vastaavanlaisessa tilanteessa aikaisemmin olleita seuran pelaajia tai että valittajaa olisi muutoin kohdeltu asiassa epäasiallisesti tai syrjivästi.¹⁹⁶ Pelaajien kohtelun yhdenvertaisuutta arvioidessaan UOL vaikuttaa korostavan yksittäistapauksellista arviointia. UOL on jo aiemmassa ratkaisukäytännössään vakiintuneesti todennut, että aiemmin yhden pelaajan siirtoon annetusta luvasta ei voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että kaikille muillekin siirtolupaa pyytävälle tulisi antaa suostumus seurasiirtoon. On katsottu, että yhdelle pelaajalle annettu lupa ei vielä muodosta sellaista vakiintunutta päätöslinjaa, joka estäisi siirron epäämisen myöhemmissä tapauksissa.¹⁹⁷

4.2.5 UOL 3/2022

Myös ratkaisussa UOL 3/2022 oikeusturvalautakunta arvioi, onko valittajan pelaajasiirtopyynnön epääminen tapahtunut kilpailusääntöjen vastaisesti taikka muutoin pelaajien yhdenvertaisuutta tai valittajan perusoikeuksia loukaten tai onko päätöstä lopputulokseltaan pidettävä kohtuuttomana. Ratkaisu on nähdäkseni kuitenkin huomionarvoinen siksi, että oikeusturvalautakunta on osana kohtuuttomuusarviointiaan päätenyt arvioimaan seurasiirron tarpeellisuutta alaikäiselle pelaajalle. Lisäksi ratkaisusta erimieltä ollut lautakunnan sihteeri nostaa mietinnössään esille lapsen oikeuksien kannalta tärkeitä näkökohtia vastakkaisten intressien punninnasta. Ratkaisu kiinnittää myös huomion

¹⁹⁵ Kuukausittaiset toimintamaksut voivat joissakin lajeissa olla huomattavan suuria, jolloin perheiden taloudellisen tilanteen vuoksi ylimääräisten maksujen periminen voi tosiasiallisesti muodostua siirron esteeksi. Tätä voidaan nähdäkseni pitää alaikäisen pelaajan kannalta kohtuuttomana, jos maksujen perimiselle ei seuran näkökulmasta ole tosiasiallista tarvetta.

¹⁹⁶ Toisin kuin valittaja, aiemmin suostumuksen siirtoon saanut pelaaja ei ollut ehtinyt pelata kuluvalle kaudella yhtään sarjaottelua, minkä lisäksi tämän siirtyessä joukkueeseen oli jäänyt riittävästi pelaajia siten, että joukkueelle kaudesta aiheutuvat kustannukset eivät olisi nousseet liian suuriksi.

¹⁹⁷ ks. esim. UOL 2/2020 ja UOL 2/2021

siihen merkitykselliseen seikkaan, että urheilun piirissä tehdyillä ratkaisuilla saattaa olla merkitystä lapsen tai nuoren urheilun ulkopuolella merkityksellisten oikeuksien toteutumiseen.

Tapauksessa alaikäinen pelaaja on joulukuussa pyytänyt lupaa vanhalta seuralta siirtyä toiseen joukkueeseen ja vedonnut seurasiirtopyynnössään siihen, että hänen hakeutumisensa peruskoulun jälkeisiin urheiluoppilaitoksiin käytännössä edellyttäisi ylemmällä sarjatasolla pelaamista. Pelaaja on vedonnut siihen, että vallinneen COVID19- tilanteen takia try out - tapahtumia näyttöjen antamiseksi ei välttämättä järjestettäisi normaaliin tapaan ja näyttöjä olisi mahdollista antaa pelaamalla kevätkaudella joukkueissa, joilla on ylemmän sarjataso joukkueet tulevalla kaudella. Vanha seura kieltäytyi myöntämästä seurasiirtoa Jääkiekkoliiton kilpailusääntöihin vedoten.

Pelaaja on valituksessaan vedonnut siihen, että päätös on ollut sääntöjen vastainen, koska seura ei ole ilmoittanut hänelle ja liitolle sääntöjen edellyttämällä tavalla viikon kuluessa kieltäytymisen perusteita.¹⁹⁸ Pelaajan mukaan seura ei myöskään ole ottanut kantaa hänen esittämänsä siirtopyynnön perusteisiin. Pelaaja katsoi päätöksen olleen kilpailusääntöjen vastainen myös siksi, että hänet olisi asetettu eriarvoiseen asemaan suhteessa useisiin muihin pelaajiin, joiden siirtopyynnot vapaan siirtoajan päättymisen jälkeen oli samassa seurassa hyväksytyt. Valituksessa ratkaisun on lisäksi todettu olevan kohtuuton, koska valittajalla katsottiin olleen siirrolle painavat perusteet, jotka liittyivät hänen urheilullisen tulevaisuutensa lisäksi hänen koulutukselliseen tulevaisuuteensa.

UOL toteaa, että vanhalla seuralta ei kilpailusääntöjen mukaan ole ollut velvollisuutta hyväksyä siirtopyyntöä ja suostuminen seurasiirtoon on jätetty pääosin asianosaisten seurojen tarkoituksenmukaisuusharkinnan varaan. Yleisistä yhdistysoikeudellisista periaatteista seuraa, ettei päätöksen tarkoituksenmukaisuuden arviointi lähtökohtaisesti kuulu UOL:n toimivaltaan. UOL kuitenkin toteaa, että kun kysymys on yksittäistä urheilijaa koskevasta ratkaisusta, tarkoituksenmukaisuusharkintaa sisältävän sääntömääräyksen tulkintaa voidaan kuitenkin pitää sääntöjen vastaisena, jos päätös poikkeaa selvästi asiattomin perustein siitä, mitä vakiintuneesti vastaavissa tilanteissa on päätetty tai jos kysymys on esimerkiksi lain

¹⁹⁸ Pelaaja oli jättänyt seuralle kirjallisen siirtoanomuksen 22.12.2021 ja päätös siirron epäämisestä oli annettu 5.1.2022

kieltämästä syrjinnästä tai muusta perusoikeuksien loukkaamisesta. Käsillä olevassa tapauksessa on kuitenkin UOL:n mukaan jäänyt näyttämättä, että seura olisi valittajan seurasiirtopyynnön hylätessään toiminut epäyhdenvertaisella tavalla tai vastoin vakiintunutta käytäntöään.

UOL toteaa ratkaisun kohtuuttomuutta arvioidessaan valittajan oppilaitosvalintaa koskeneen väitteen osalta, että nuoren sivistykselliset perusoikeudet on taattu PL 16 §:ssä ja lisäksi muun muassa Euroopan unionin sosiaalisen peruskirjan 10 artiklassa ja Yhdistyneiden kansakuntien taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (TSS-sopimus) 13 artiklassa. Nämä perusoikeudet ytimeltään edellyttävät, että valittaja voi vapaasti hakeutua valitsemaansa oppivelvollisuuden alaiseen oppilaitokseen ilman, että tälle oikeudelle asetetaan käytännön esteitä. UOL toteaa, että urheiluoppilaitosvalintaan vaikuttavat urheilumenestyksen mukaiset valintakriteerit voisivat sinänsä puoltaa päätöksen kohtuuttomuutta. Toisaalta asiassa on kuitenkin jäänyt epäselväksi se, olisiko joukkueen vaihdolla ratkaiseva tai edes olennainen vaikutus peruskoulun jälkeisessä oppilaitosvalinnassa. UOL katsoo, että väitetyille vaikutukselle ei tässä tilanteessa voida antaa kohtuuttomuuden arvioinnin kannalta valittajan katsomaa merkitystä, kun toisaalta otetaan huomioon ne näkökohdat, joiden vuoksi yksittäiselle seuralle on annettu laaja harkintavalta sen suhteen, antaako se suostumuksen siirtoon vai ei.

UOL toteaa, että vallinnut pandemia tilanne olisi sinänsä voinut puolaa joustavamman seurasiirtokäytännön omaksumista, koska tämä on osaltaan vaikeuttanut uuteen seuraan siirtymiseen olennaisesti liittyviä näyttömahdollisuuksien antamista. Samaan aikaan pandemiatilanne on vaikeuttanut myös seurojen mahdollisuuksia pitkäjänteiseen toiminnalliseen ja taloudelliseen suunnitteluun, mikä puolestaan korostaa ennakoitavan seurasiirtokäytännön tarpeellisuutta. UOL katsoo, että tavoite pelata tulevaisuudessa korkeammalla sarjatasolla on mahdollista ilman kesken kauden tapahtuvaa siirtoakin eikä tämä seikka puolla ratkaisun pitämistä kohtuuttomana. Tapauskohtaisen kohtuullistamisen puolesta ja sitä vastaan olevia seikkoja punnittuaan UOL päätyy ratkaisuun, ettei päätöksen ei voida katsoa johtaneen tässä yksittäistapauksessa kohtuuttomaan lopputulokseen.

Lautakunnan jäsenet olivat ratkaisusta yksimielisiä, mutta lautakunnan sihteeri on esittänyt asiassa osin eriävän näkemyksen mietinnössään. Sihteeri toteaa, että seurasiirron evännyt seura ei ole tuonut esiin, että seurasiirron hyväksyminen jollakin tavalla haittaisi sen

urheilullista tai taloudellista toimintaa. Sihteeri katsoo, että seuran kielteinen kanta seurasiirtoon vaikuttaakin perustuvan yksin sinänsä hyväksyttävään yhdenvertaiseen ja johdonmukaiseen käytäntöön siitä, että vain paikkakunnan muuttuminen ja pelaajan saamatta jääminen ovat hyväksyttäviä seurasiirtoperusteita vapaan siirtoajan ulkopuolella. Sihteeri kuitenkin katsoo, että poikkeuksellisissa olosuhteissa ja tilanteissa, joissa nuoren nykyisellä tai seuraavan kauden odotettavalla kilpailutasolla voi olla merkitystä hänen koulutuspaikkavalintansa tai opintolaitokseen pääsyn kannalta, seura ei voi perustellusti olla suostumatta alaikäisen nuoren urheilijan siirtopyyntöön vain vetoamalla sangen rajattuihin suostumuskriteereihin ja niitä koskevaan vakiintuneeseen käytäntöön.

Sillä, ettei valittaja ole esittänyt tarkkaa selvitystä siitä, kuinka paljon välitöntä tai välillistä merkitystä siirrolla on hänen opintohakunsa menestymiseen, ei voi sihteerin näkemyksen mukaan olla ratkaisevaa merkitystä siirto-oikeuden epäämisen kohtuuttomuutta arvioidessa. Sihteeri toteaa, että kun asiassa on vastakkain painavat nuoren perusoikeudelliset intressit ja yleisempi seuran ja lajiliitonkin tarve ylläpitää voimassa olevaa seurasiirtojärjestelmää, tulisi alaikäisen valittajan näyttötaakan rinnalla painottaa seuran selitysvollisuutta seurasiirrosta kieltäytymisen hyväksyttävistä syistä ja vaikutuksista. Sihteeri on katsonut, että seurasiirron epäämisen tulisi katsoa johtaneen tässä tapauksessa kohtuuttomaan lopputulokseen, vaikka seuran päätös ei olekaan ollut millään tavalla syrjivä eikä muutoin seuran omien tai jääkiekkoliiton kilpailusääntöjen vastainen.

Sihteerin näkemyksen voidaan katsoa olevan lapsen oikeuksien näkökulmasta varsin perusteltu. Sihteeri nostaa mietinnössään esille lapsen oikeuksien näkökulmasta tärkeitä näkökohtia vastakkaisten intressien punninnasta. Tapauksessa voidaan nähdä olevan vastakkain lapsen perusoikeudelliset intressit ja seurasiirtojärjestelmän ylläpitäminen. Siinä missä oikeusturvalautakunnan ratkaisu asiassa korostaa seuran intressien turvaamista sekä sääntöjen ja vakiintuneiden käytänteiden kunnioittamista, sihteerin näkemyksen voidaan puolestaan katsoa riittävällä tavalla painottavan punninnassa lapsen intressejä.

On totta, että seurasiirtosääntelyn voidaan osaltaan nähdä myös turvaavan perusoikeuksien toteutumista, kuten joukkueen jäsenten yhdenvertaisuutta. Asianmukaisenkin intressipunninnan seurauksena voitaisiin joissakin tilanteissa päätyä siihen, että seurasiirron epääminen olisi perusteltua. Lapsen oikeuksien asianmukainen huomioiminen kuitenkin nimenomaisesti edellyttää sitä, että vastakkaisten intressien punninta suoritetaan, ja ratkaisu

perustellaan kussakin tapauksessa erikseen, juuri kyseisessä tapauksessa vallitsevat tosiseikat huomioiden. Asianmukaisena perustelemisena ei voida pitää pelkästään vetoamista siirron epäämisen mahdollistaviin sääntöihin ja vakiintuneisiin käytäntöihin.

UOL oli aiemmassa ratkaisussaan UOL 2/2021 vienyt tulkintaansa tähän sihteerin peräänkuuluttamaan suuntaan, että seurasiirron evänneeltä seuralta tulisi osaltaan vaatia selvitystä seurasiirron kielteisistä vaikutuksista. Käsillä olevassa asiassa UOL vaikuttaa kuitenkin jälleen sivuuttaneen tämän näkökulman eikä ole pitänyt kategorista sääntöihin perustuvaa seurasiirron epäämistä ongelmallisena, mitä sen lapsen oikeuksien näkökulmasta voidaan katsoa olevan.

4.3 Yhteenveto

Lapsioikeuden keskeiset oikeuslähteet ovat juridisesti sitovia ja säännökset luonteeltaan perus- ja ihmisoikeudellisia, minkä vuoksi voidaan todeta, että lapsioikeudellinen näkökulma ei ole yksi mahdollinen, vaan se on yksi pakollinen huomioon otettava näkökulma aina, kun tehdään lasta koskevia ratkaisuja. Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan 14 suosittanut, että tuomioistuimet perustelevat alaikäisiä koskevat ratkaisunsa siten, että ratkaisusta ilmenee mistä lapsen etu asiassa koostuu sekä miten sitä on arvioitu ja punnittu suhteessa muihin asiassa huomioon otettaviin intresseihin ja ratkaisuista tulisi ilmetä, miten lapsen oma näkemys on selvitetty ja otettu huomioon.¹⁹⁹

Kuten todettua, UOL ei ole tuomioistuin ja sikäli suosituksen ei voida sellaisenaan katsoa sitovan lautakuntaa. Kuitenkin kun otetaan huomioon se, että UOL käyttää tosiasiasa varsin merkittävää ratkaisuvalltaa, sekä se, että lapsen oikeudet on yksiselitteisesti huomioitava kaikessa heitä koskevassa ratkaisutoiminnassa, olisi nähdäkseni perusteltua odottaa, että myös UOL pyrkisi huomioimaan komitean suosituksia lapsia koskevia ratkaisuita tehdessään. UOL ratkaisut osoittavat merkittävästi suuntaa urheilun oikeuskysymyksissä²⁰⁰ ja oikeusturvalautakunnalla olisi käytössään oivallinen väylä korostaa myös lapsioikeudellisten periaatteiden huomioimista ja tätä kautta saada ne juurtumaan osaksi ratkaisuharkintaa myös lajiliittojen ja seurojen tasolla.

¹⁹⁹ CRC/C/GC/14

²⁰⁰ Halila-Norros 2017, s.546

Vaikka UOL:n ratkaisuihin on löydettävissä lapsen oikeuksien ja -edun näkökulmasta myönteisiä ratkaisusuosituksia, jää varsinainen lapsen edun arviointi ja selkeä intressien välinen punninta ratkaisuissa kuitenkin nähdäkseen varsin vähäiseksi. Useimmissa ratkaisuissa selkeän lapsen edun tai toimintavapauksien korostamisen sijaan UOL vaikuttaa korostavan ratkaisuissa lähinnä lapsen harrastusoikeuden toteutumista. UOL ei pääsääntöisesti ole nähnyt siirto-oikeuden epäämistä ongelmallisena, kunhan epääminen ei suoraan estä lapsen harrastuksen jatkumista eikä ratkaisun voida katsoa rikkoneen joukkueenjäsenten keskinäistä yhdenvertaisuutta.

Voidaan todeta, että UOL kunnioittaa varsin pitkälle lajilittojen säännöissä asetettua seurojen laajaa harkintavaltaa seurasiirtojen myöntämisessä.²⁰¹ Yhdessäkin ratkaisussa ei ole suoranaisesti arvioitu esimerkiksi seuran ratkaisun kielteisiä tai myönteisiä vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen tai muutoinkaan suoritettu intressipunnintaa sellaisella tarkkuudella, kun lapsen oikeuksien näkökulmasta olisi toivottavaa ja myös perusteltua odottaa.

Ratkaisukäytännöstä ei ole löydettävissä yleisiä ratkaisusuosituksia siitä, minkä seikkojen kautta lapsen etua tulisi seurasiirtotilanteissa arvioida. Vaikka oikeusturvalautakunta selvästi tiedostaa velvollisuuden ottaa lapsen oikeudet huomioon ratkaisuharkinnassaan, jättävät perustelut lapsen oikeuksien näkökulmasta ainakin seurasiirtoja koskevissa ratkaisuissa kuitenkin toivomisen varaa. Huoli siitä, että lapsen oikeuksia tai niiden merkitystä ei ymmärretä urheilutoiminnassa riittävästi, ei ole tarkasteltujen ratkaisuiden valossa ainakaan täysin aiheeton.

²⁰¹ On huomattava, että lautakunnan toimivaltaanhan ei sinänsä edes kuulu sääntöjen yleisen lainmukaisuuden arviointi, mutta lautakunnalla on toki mahdollisuus epäsuorasti ottaa kantaa sääntöjen sisältöön arvioidessaan niiden kohtuuttomuutta yksittäistapauksissa.

5 Yhteenveto

Alaikäisten harrasteurheilijoiden seurasiirrot ja niihin urheilun sisäisellä sääntelyllä luodut rajoitukset herättävät perusteltuja kysymyksiä lapsen oikeuksien toteutumisesta. Tiukat osaltaan lapsen tai nuoren perusoikeuksia rajoittavat seurasiirtosäännöt näyttäytyvät lapsen oikeuksien näkökulmasta ongelmallisina sekä sisällöltään että sen osalta, miten lapsi tai nuori voitaisiin pätevästi sitouttaa tällaiseen sääntelyyn. Sääntely, johon alaikäiset urheilijat ovat käytännössä pakotettuja sitoutumaan, tarjoaa seuroille laajan harkintavallan ja mahdollisuuden rajoittaa alaikäisen urheilijan perusoikeuksia.

Urheilun sääntelyrakenteen takia tarve perusoikeuksien horisontaalivaikutusten toteuttamiselle on urheilutoiminnassa korostunut.²⁰² Erityisesti alaikäisten urheilijoiden oikeuksien toteuttaminen on olennainen osa myös urheiluharrastuksissa riippumatta siitä, millä tasolla lapsi tai nuori urheilua harrastaa. Siirtosääntelyn tulisi olla joustavaa ja lapsilähtöistä eivätkä kilpailulliset tai seurojen väliset jännitteet lähtökohtaisesti saa mennä lapsen edun edelle missään tilanteessa. Lapsen oikeuksien sopimuksen kunnioittaminen sekä lapsen edun mukaisen toimintakulttuurin luominen ja turvaaminen on kaikkien lasten ja nuorten urheilutoimintaan ja sen sääntelyyn osallistuvien aikuisten yhteinen vastuu²⁰³ ja velvollisuuden ohella ennen kaikkea keskeinen arvovalinta.

Lapsen oikeudet realisoituvat erityisesti harrastusten kaltaisissa arkisissa toimintaympäristöissä, mutta lapsioikeudellisten normien laiminlyöntiin ei useinkaan liity sanktioita. Tämän seurauksena lapsen oikeudet eivät nykyisellä sääntelyllä ole aina kovinkaan tehokkaita ja suurin osa oikeuksista toteutuu vain, jos aikuiset niitä vapaaehtoisesti toteuttavat.²⁰⁴ Lapsen oikeuksien sivuuttaminen ei ole perusteltua, mutta käytännössä niiden toteuttaminen urheilun toimintaympäristössä edellyttää toimijoilta oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta sekä ennen kaikkea myönteistä suhtautumista lapsiin ja heidän oikeuksiinsa. Lapsen oikeuksien kokonaisvaltaisen turvaaminen edellyttää toimijoilta monialaista yhteistyötä, jossa lapsen etu halutaan asettaa etusijalle.

²⁰² Aine-Toivonen 2024, s.456

²⁰³ Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunnan kannanotto 2020

²⁰⁴ Hakalehto 2018, s.33

Keskeisenä edellytyksenä oikeuksien lapsen oikeuksien toteutumiselle on ennen kaikkea se, että heidän kanssaan toimivat aikuiset tunsivat lapsille kuuluvat oikeudet. Kuten todettu ihmisoikeusliitto on ilmaissut huolensa siitä, että lapsen oikeuksia ei tunneta urheilussa riittävästi ja vaatinut urheilun toimijoilta tehokkaampia toimia lasten oikeuksien tunnistamiseksi ja turvaamiseksi.²⁰⁵ Huoli ei vaikuta olevan täysin aiheeton seurasiirtosääntelyn ja niitä koskevan ratkaisukäytännön valossa. Vaikka lapsen oikeuksien olemassaolo ja velvollisuus niiden huomioimiseen on jossain määrin tunnistettu, eivät lapsen oikeudet kuitenkaan käytännössä aina saa sellaista merkitystä, joka niille olisi perusteltua antaa.

Yleisestikin yksi keskeisesti lapsen oikeuksien toteutumiseen liittyvä ongelma on se, että lasten kanssa toimivilla ammattilaisilla on puutteelliset tiedot lasten oikeuksista ja niiden merkityksestä omassa työssään. Mikäli toimijoiden juridiset valmiudet lasten oikeuksien toteuttamiseen eivät ole riittäviä, oikeuksien toteutumisen on turha odottaa siirtyvän säädösteksteistä lasten arkeen.²⁰⁶ Keskeinen seikka lapsen oikeuksien toteutumisen edistämiseksi on toimijoiden tietoisuuden lisääminen lapsen oikeuksista ja niiden merkityksestä ja lapsen oikeuksiin liittyvien koulutusten kehittäminen.

Lapsen oikeuksien konkreettista toteutumista olisi mahdollista edistää myös lainsäädännön keinoin. Alaikäisten harrasteurheilijoiden oikeuksien toteutumisen turvaaminen ei kuitenkaan välttämättä edellytä perustavanlaatuisia muutoksia urheilun sääntelyratkaisuihin tai alaikäisten urheilua koskevaa erillissäätelyä. Yksi keino nykyisen sääntelyn toimivuuden parantamiseksi voisi kuitenkin olla sisällyttää esimerkiksi liikuntalakiin sekä yksityisiä että julkisia toimijoita koskeva velvollisuus edistää yksilöiden oikeuksien asianmukaista turvaamista.²⁰⁷ Vaikka velvollisuus yksilön oikeuksien turvaamiseen on sinänsä olemassa jo ilman erikseen lakiin kirjattua velvollisuutta, asian täsmentäminen lainsäädännössä korostaisi yksilön oikeuksien perustavanlaatuista merkitystä myös urheilutoiminnassa ja mahdollisesti herättelisi toimijoita tarkastelemaan olemassa olevia järjestelmiä nykyistä paremmin myös

²⁰⁵ Ihmisoikeusliitto 2022

²⁰⁶ Hakalehto 2018, s.431–432

²⁰⁷ Aine-Toivonen

tästä näkökulmasta. Yksi keino lapsen oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi olisi myös lisätä niiden toteuttamiseen liittyvää urheilun ulkopuolista valvontaa.²⁰⁸

Vaikka lapsen oikeuksien toteuttamiseen niin seurasiirtosäätelyssä kuin urheilussa ylipäätään voidaan katsoa liittyvän puutteita, on kehitys lapsen oikeuksien tunnistamiseksi kuitenkin edennyt pikkuhiljaa oikeaan suuntaan ainakin siinä mielessä, että teema on viimevuosina noussut jatkuvasti enemmän esiin julkisessa keskustelussa. Kuten todettu Ihmisoikeusliitto on pitänyt teemaa esillä ja lisäksi myös Suomen Olympiakomitea on muun muassa vastuullisuusohjelmassaan nostanut esille lasten urheilun yhteisen suunnan toteuttamisen, jonka perusteena tulee olla lapsen oikeuksien sopimus.²⁰⁹ Olympiakomitea on myös yhdessä lajiliittojen kanssa käynnistänyt Lasten urheilun uusi suunta -hankkeen, jossa rakennetaan lasten urheiluun suosituksia ja muun ohella pyritään etsimään suuntaviivoja lasten ja nuorten urheilun kilpailujärjestelmiin.²¹⁰ Tieto valuu alaspäin, joten kehitystä myös lajiliittojen ja seurojen toimintaan voidaan odottaa, kun lapsen oikeuksien merkitys on alettu ymmärtää aiempaa paremmin, ja niiden toteutumiseen liittyviä epäkohtia on alettu tunnistaa sekä nostaa esille ensin kattojärjestöjen tasolla.

²⁰⁸ Ihmisoikeusliitto 2022

²⁰⁹ Urheiluyhteisön vastuullisuusohjelma 2024

²¹⁰ ks. tarkemmin <https://www.olympiakomitea.fi/ajankohtaista/lasten-urheilun-uusi-suunta/>